

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Výukové metody využívané v hodinách společenských věd – se zaměřením na výuku politologie

Vypracovala: Bc. Dominika Bínová

Vedoucí práce: Mgr. Luboš Krninský, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 20.4. 2022

.....

Bc. Dominika Bínová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Luboši Krninskému, Ph.D. za trpělivost, ochotu, cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Jaroslavu Trnkovi, Ph.D. za pomoc při realizaci výzkumu.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá výukovými metodami a jejich využitím v hodinách společenských věd se zaměřením na výuku politologie. Popisuje vzdělávací předměty výchova k občanství a základy společenských věd, jež jsou důležitou součástí vzdělávacího systému v České republice. Skrze rámcové vzdělávací programy charakterizuje téma politologie a zmiňuje některá průřezová témata a klíčové kompetence. Dále se zabývá postoji mladých lidí k politickému dění (zájem o politiku, volební účast). Práce následně popisuje akční výzkum realizovaný ve druhém ročníku gymnázia, jehož cílem bylo posoudit vhodnost jednotlivých metod výuky a jejich možný vliv na zkvalitnění výuky politologie, postoje a vědomosti žáků. Na základě výsledků dotazníkového šetření nebyla zaznamenána změna v postojích k politice. Výsledky ale ukazují nárůst vědomostí ve vybrané výukové oblasti (volby a volební systém). Různorodost výukových metod použitých ve výukovém programu napomohla k upevnování znalostí daného tématu.

Klíčová slova: politologie, společenské vědy, výukové metody, volby

Abstract

The diploma thesis deals with teaching methods used in lessons of social sciences with a focus on teaching politics. It describes civic education and social sciences as an important part of educational system in the Czech Republic. Through school educational programs, it characterizes politics, and it mentions some cross-cutting themes and key competences. It also deals with the attitude of young people towards politics (the interest in politics, voter turnout). The thesis then describes the action research carried out in the second year of grammar school, which aimed to assess the suitability of used teaching methods and their possible impact on improving the education of politics, the attitude of students towards politics and their knowledge. Based on the results of the questionnaire survey, there was no impact on students' attitude towards politics. However, the results show an increase in knowledge of the chosen topic (elections and electoral system). The variety of teaching methods used while teaching has helped to consolidate students' knowledge of the topic.

Key words: politics, social sciences, teaching methods, elections

Obsah

1	ÚVOD	8
2	VÝCHOVA K OBČANSTVÍ	9
2.1	Výchova k občanství v zemích Evropy.....	10
2.2	Politologie ve Výchově k občanství.....	10
3	ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD.....	11
3.1	Politologie v Základech společenských věd	12
4	KLÍČOVÉ KOMPETENCE.....	14
5	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	15
6	MLADÍ LIDÉ A POLITIKA	16
6.1	Zájem o politiku.....	16
6.2	Volební účast mladých lidí	19
6.3	Volební preference mladých lidí	19
6.4	Žáci základních a středních škol	21
7	AKTIVNÍ OBČANSTVÍ A ROLE ŠKOLY	23
8	VÝUKA.....	24
8.1	Proměny výuky.....	25
8.2	Pojetí výuky	26
9	VÝUKOVÉ METODY	27
9.1	Klasifikace výukových metod	27
9.1.1	Klasické výukové metody.....	29
9.1.2	Aktivizující metody.....	32
9.1.3	Komplexní výukové metody	33
9.2	Shrnutí výukových metod	36
10	CÍL VÝZKUMU.....	38

11	METODIKA	38
12	VÝUKOVÝ BLOK	39
12.1	První hodina	40
12.2	Druhá hodina.....	42
12.3	Třetí hodina	45
12.4	Zvolené výukové metody	47
13	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	49
14	ZHODNOCENÍ VÝUKY	55
15	DISKUZE	57
16	ZÁVĚR.....	60
17	ZDROJE.....	62

1 ÚVOD

Vzdělávací obory Výchova k občanství a Základy společenských věd, respektive občanský a společenskovědní základ, patří do vzdělávacího systému České republiky. Součástí obou zmíněných předmětů je téma politologie, které představuje důležitou složku vzdělávání, ačkoliv mezi žáky není příliš oblíbené. Téma práce jsem si zvolila v návaznosti na svou bakalářskou práci, která se zabývala zájmem mladých lidí v České republice o politiku.

Hlavním cílem této práce je přiblížit některé výukové metody, jež se dají využít při výuce politologie v rámci vzdělávacího předmětu Základy společenských věd, a následně posoudit jejich vhodnost. Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí, teoretické a praktické.

V teoretické části je nejdříve uvedena charakteristika Výchovy k občanství, Základů společenských věd a politologie jako součásti vzdělávání v rámci těchto oborů. Následuje stručné představení klíčových kompetencí s důrazem na kompetenci občanskou, a charakteristika průřezových témat se zaměřením na témata výchova demokratického občana a myšlení v evropských a globálních souvislostech. Pro lepší představu problematiky práce dále zmiňuje mladé lidi v České republice a jejich vztah k politickému dění v porovnání s celkovou populací a dalšími státy. Zabývá se zájmem mladých lidí o politiku, výší volební účasti, stranickými preferencemi, a nakonec se zaměřuje na postoje žáků základních a středních škol. V souvislosti s tím je zde zmíněno aktivní občanství v kontextu vzdělávání. Nakonec práce klasifikuje výuku, její vývoj, pojetí, výukové metody a jejich dělení. Vybrané výukové metody jsou dále blíže charakterizovány.

Praktická část popisuje uskutečněný akční výzkum, jehož součástí jsou přípravy třech vyučovacích hodin Základů společenských věd pro gymnaziální výuku zaměřených na volby a volební systém v České republice. Výuka byla připravena na základě očekávaných výstupů obsažených v RVP G a za pomoci Školního vzdělávacího programu dané školy. Všechny tři hodiny jsou, z hlediska průběhu, cílů výuky a zvolených výukových metod, stručně okomentovány. Dále jsou zde uvedeny výsledky dotazníkového šetření, které se

skládalo ze tří částí. První z nich se zaměřuje na postoje žáků k politickému dění, respektive jejich zájem o politiku a deklarovanou volební účast. Druhou část tvoří několik otázek zaměřených na znalosti žáků v tématicke voleb a volebního systému v České republice. Poslední část obsahuje zpětnou vazbu žáků na výukový blok, zhodnocení jednotlivých aktivit a výuky.

2 VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

Výuka znalostní, dovedností a postojů, které jsou důležité proto, aby se mladí lidé stali aktivními občany schopnými utvářet demokratickou společnost, je jednou z klíčových výzev pro vzdělávání ve 21. století. Výchova k občanství je důležitým aspektem sloužícím pro nabytí určitých občanských, ale také sociálních dovedností, které budou mladí lidé potřebovat v budoucím životě (Arbués, 2014).

V roce 2021 byly v České republice zavedeny upravené Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání. Revize proběhla z důvodu přidání vzdělávacího oboru Informatika. V důsledku toho byla u předmětu Výchova k občanství snížena časová dotace a zároveň se odstranily některé očekávané výstupy (Revize RVP ZV, 2021).

Vzdělávací obor Výchova k občanství je nedílnou součástí vzdělávacího systému v České republice. Tento obor spadá spolu s dějepisem pod oblast Člověk a společnost, která má v základním vzdělávání za cíl vybavit žáky znalostmi a dovednostmi, které jsou nezbytné pro jejich aktivní participaci na životě v demokratické společnosti.

Výchova k občanství se nejdříve zaměřuje na společnost a vztahy mezi lidmi. Vymezuje sebezpoznaní, osobnost a tím vede žáky k chápání svého jednání a také chování ostatních lidí v rámci různých situací. S tímto souvisí také osvojování určitých hodnot a pravidel, jež jsou nezbytné pro život ve společnosti. Charakterizuje a učí je porozumět financím a otázce hospodářství. Dále se zaměřuje na politické instituce a orgány, oblast občanství a jejich aktivní zapojení do společensko-politického dění (RVP ZV, 2021). Role občanské výchovy je tedy důležitá pro formování hodnotové orientace žáků a má vliv na jejich budoucí angažovanost v rámci společnosti.

2.1 Výchova k občanství v zemích Evropy

Na konci 90. let 20. století můžeme zaznamenat v mezinárodních studiích a průzkumech tendence k nárůstu zájmu o stav výchovy k občanství ve školním vzdělávání. Výchova k demokratickému občanství je klíčovým východiskem pro prosazení demokracie nejenom na našem území, ale v zemích celého světa. *„Tak jako právo je minimem morálky a neznalost práva nikoho neomlouvá, tak umění hrát svou sociální roli v souladu se stanoveným souborem pravidel lze považovat za minimalistický požadavek kladený na každého občana demokratického státu.“* (Stuchlíková & Janík, et al., 2015, s. 350- 351).

V současné době je tedy problematika předmětu hojně diskutována ve většině zemí Evropy. Vzdělávání v této oblasti není na tak vysoké úrovni, na jaké by mělo být. Podle některých průzkumů totiž není občanské výchově věnována dostatečná pozornost. Z tohoto důvodu je zájem mladých lidí a jejich participace na životě ve společnosti na nízké úrovni. Některé státy se proto rozhodly pro navýšení počtu vyučovacích hodin v rámci předmětu (Eurydice, 2017).

2.2 Politologie ve Výchově k občanství

Politologie je vědní disciplína, která zaujímá významnou roli v rámci humanitních a společenských věd. Hlavním předmětem zkoumání politologie je politika, která se zabývá nejrůznějšími problémy každodenního života lidí. Politika není pouze o volbách, kampaních nebo politických stranách, skrze politickou činnost můžeme popsat a pochopit pravidla fungování společnosti jako celku (Dočekalová & Švec et al., 2010).

RVP pro základní vzdělávání rozděluje obor Výchova k občanství podle vzdělávacího obsahu do několik částí, z nichž každá obsahuje učivo a očekávané výstupy. Výchova k občanství zahrnuje tyto obsahy: Člověk ve společnosti; Člověk jako jedinec; Člověk, stát a hospodářství; Člověk, stát a právo; Mezinárodní vztahy a globální svět. Politologie je zahrnuta v rámci většiny z nich (RVP ZV, 2021).

Učivo, s nímž se žáci v základním vzdělávání setkávají, se také rozděluje do několika oblastí. Nejdříve se žáci v rámci obsahu Člověk ve společnosti učí o životě ve škole, obci a kraji. Jsou seznámeni s pravidly, povinnostmi, ale také institucemi, které jsou pro fungování společnosti nezbytné. Dále se zabývají tématem Naše vlast, která žáky seznamuje s pojmem vlastenectví, státními symboly apod. Následně jsou žáci seznámeni s obsahem Člověk, stát a hospodářství, který se zaměřuje na vlastnictví, majetek, peníze a hospodaření. Dalším důležitým obsahem v rámci politologie je oblast nazvaná Člověk, stát a právo. Učivo obsažené v této oblasti se zabývá právními základy státu, vysvětluje fungování státní správy a samosprávy, objasňuje principy demokracie, definuje lidská práva a právní řád České republiky. Poslední součástí vzdělávací oblasti Výchovy k občanství jsou Mezinárodní vztahy a globální svět. Žáci jsou seznámeni s pojmem globalizace a integrací v rámci Evropské unie (RVP ZV, 2021).

3 ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD

Předmět Základy společenských věd se v rámci kurikula, stejně jako Výchova k občanství, zařazuje do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (2007) tato vzdělávací oblast *„využívá společenskovědní poznatky získané v základním vzdělávání, rozvíjí je a učí žáky zpracovávat je v širším myšlenkovém systému.“* Žáci se učí kriticky myslet a řešit různé problémy každodenního života. Oblast společenských věd dále pomáhá utvářet historické vědomí a zachování tradičních hodnot, připravuje žáky na život ve společnosti, s důrazem na respektování základních principů demokracie (RVP G, 2007).

V případě RVP pro gymnázia také probíhá aktualizace, zatím ale změny nevyšly v platnost. Tento dokument nabývá účinnosti v září 2022 a měl by být platný od září roku 2025. Ve vzdělávacím oboru nazvaném Občanský a společenskovědní základ nejsou, z hlediska učiva a očekávaných výstupů, v tomto případě uvedeny žádné změny (RVP G, 2021).

Výuka společenských věd se v České republice potýká s několika problémy. Hlavním z nich je to, že oborová didaktika společenských věd nemá v kontextu ostatních oborových didaktik příliš významné postavení. V rámci tohoto předmětu často převažuje výchovná část a z toho vyplývá nedostatečné začlenění naukové části do vzdělávání (Stuchlíková & Janík, et al., 2015).

3.1 Politologie v Základech společenských věd

Základy společenských věd jsou podle RVP G taktéž rozděleny do několika vzdělávacích obsahů. Mezi tyto obsahy patří: Člověk jako jedinec; Člověk ve společnosti; Občan ve státě; Občan a právo; Mezinárodní vztahy a globální svět; Úvod do filosofie a religionistiky. Jak již bylo zmíněno, RVP G rozšiřuje znalosti nabyté již v základním vzdělávání, nejdůležitější z obsahů v rámci politologie je obsah nazvaný Občan ve státě, do něhož spadá učivo zabývající se státem, demokracií, lidskými právy a ideologiemi (RVP G, 2007).

Diplomová práce je zaměřena především na výuku politologie, proto si v této části uvedeme jednotlivé očekávané výstupy a učivo obsažené ve vzdělávacím obsahu Občan ve státě.

Občan ve státě – Očekávané výstupy (podle RVP G, 2007, s. 40-41):

Žák:

- rozlišuje a porovnává historické i současné typy států (forem vlády)
- vymezí, jakou funkci plní ve státě ústava a které oblasti života upravuje
- objasní, proč je státní moc v ČR rozdělena na tři nezávislé složky, rozlišuje a porovnává funkce a úkoly orgánů státní moci ČR
- vyloží podstatu demokracie, odliší ji od nedemokratických forem řízení sociálních skupin a státu
- porovná postavení občana v demokratickém a totalitním státě

- objasní podstatu a význam politického pluralismu pro život ve státě, uvede příklady politického extremismu a objasní, v čem spočívá nebezpečí ideologií
- rozlišuje složky politického spektra, porovnává přístupy vybraných politických seskupení k řešení různých otázek a problémů každodenního života občanů
- uvede příklady, jak může občan ovlivňovat společenské dění v obci a ve státě a jakým způsobem může přispívat k řešení záležitostí týkajících se veřejného zájmu
- vyloží podstatu komunálních a parlamentních voleb, na příkladech ilustruje možné formy aktivní participace občanů v životě obce či širších společenstev
- obhájí svá lidská práva, respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování
- uvede okruhy problémů, s nimiž se může občan obracet na jednotlivé státní instituce, zvládá komunikaci ve styku s úřady
- uvede příklady projevů korupce, analyzuje její příčiny a domýšlí její možné důsledky

Učivo je zde rozděleno do čtyř hlavních oblastí – stát, demokracie, lidská práva i ideologie. Učivo v oblasti státu žákům přibližuje znaky a funkce státu, formy státu, vysvětluje pojem právní stát a konečně představuje přehled základních ustanovení, jež jsou součástí Ústavy České republiky. Následuje téma demokracie, které nejprve osahuje principy a podoby demokracie, vysvětluje podstatu občanské společnosti a popisuje její instituce, zabývá se občanskými právy a povinnostmi. Dále jsou žáci seznámeni s politickým životem ve státě, volebními systémy a problematikou voleb. Oblast lidských práv je nejprve zakotvena v dokumentech a poté řeší porušování a ochranu těchto práv. Posledním tématem, jež je součástí učiva na gymnáziích jsou ideologie. Žáci se učí znaky a vybraných ideologií a jejich funkce (RVP G, 2007).

4 KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Klíčové kompetence definuje RVP jako „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*“ (RVP ZV, 2021). Cílem vzdělávání je vybavit žáky kompetencemi, díky kterým budou připraveni na život ve společnosti. Mezi klíčové kompetence v základním vzdělávání patří: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. V roce 2021 pak přibyla kompetence digitální (RVP ZV, 2021). Na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií jsou kompetence téměř totožné, pouze kompetence pracovní se v gymnaziálním vzdělávání mění na kompetenci k podnikavosti (RVP G, 2007). Stejně jako v základním vzdělávání, i na gymnáziích pak navíc přibude kompetence digitální.

Vzhledem k tématu práce si blíže definujeme občanské kompetence v základním a gymnaziálním vzdělávání. Podle RVP ZV (2021), na konci základního vzdělávání žák:

- respektuje názory druhých lidí, je schopen vcítit se do různých situací a odmítá projevy jakéhokoliv násilí
- rozumí základním principům fungování společnosti, zákonům a má povědomí o svých právech a povinnostech
- zodpovědně se rozhoduje v různých situacích a je schopen pomáhat druhým
- má kladný vztah k našim tradicím, kultuře a historii, aktivně se zapojuje do kulturních a sportovních aktivit
- rozumí environmentálním problémům a chápe základní ekologické souvislosti

Na konci gymnaziálního vzdělávání žák podle RVP G (2007):

- informovaně uvažuje o vztazích mezi osobními zájmy a zájmy širších společenství
- uvažuje o fungování civilizace a společnosti z hlediska udržitelnosti života (dbá na životní prostředí, přírodu a kulturu)

- respektuje různorodost ostatních lidí (jejich hodnoty, postoje a názory)
- chrání a rozšiřuje své znalosti kulturních a duchovních hodnot
- přemýšlí o souvislostech mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností, zodpovědně přistupuje k plnění povinností a je schopen hájit práva lidí
- v krizových situacích se chová zodpovědně a informovaně, je schopen poskytnout pomoc druhým
- sleduje, co se děje v jeho okolí a posuzuje události a vývoj veřejného života

Klíčové kompetence obsažené v kurikulárních dokumentech zasahují do všech předmětů, které se ve vzdělávání objevují. „K jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají“ (RVP ZV, 2021, s. 8). Jednotlivé kompetence se vzájemně prolínají a doplňují. Ve vzdělávání na čtyřletých gymnáziích a vyšším stupni víceletých gymnáziích se rozvíjí klíčové kompetence, které již žáci získali ve vzdělávání základním (RPV G, 2021).

5 PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Součástí vzdělávání jsou také průřezová témata, která se zabývají aktuálními problémy současného světa. V základním vzdělávání se setkáváme s těmito průřezovými tématy: osobnostní a sociální výchova; výchova demokratického občana; výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova. Tato průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání (RVP ZV, 2021).

Výchova demokratického občana vybavuje žáky základy občanské gramotnosti. Představuje důležité hodnoty, které by si žáci měli v rámci vzdělávání osvojit. Mezi tyto hodnoty patří spravedlnost, tolerance a odpovědnost. Zaměřuje se na rozvoj kritického myšlení, porozumění demokratické společnosti a vědomí práv a povinností. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prohlubuje poznatky, jež si

žáci osvojili během studia jednotlivých vzdělávacích oborů. Podporuje globální myšlení a porozumění v mezinárodním kontextu, vychovává budoucí zodpovědné občany a pomáhá při rozvoji kritického myšlení, racionálního uvažování a tvořivosti žáků (RVP ZV, 2021).

V gymnaziálním vzdělávání jsou průřezová témata stejná jako ve vzdělávání základním, jediná změna se objevuje u tématu Výchova demokratického občana, které není v RVP G obsaženo. Na gymnáziích se žáci skrze Výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech rozšiřují znalosti nabyté v základním vzdělávání. Rozumí a vnímají globální jevy a problémy z hospodářského, sociálního, politického, kulturního a také environmentálního hlediska (RVP G, 2007). Vzhledem k absenci průřezového tématu Výchova demokratického občana, mají šestiletá gymnázia povinnost zařadit do vzdělávacího obsahu toto průřezové téma celé, z ostatních témat RVP ZV zařazují pouze ty, které považují za důležité. Osmiletá gymnázia musí taktéž téma Výchova demokratického občana zahrnout do procesu výuky celé, z ostatních témat pak musí zahrnout pouze některé tematické okruhy v návaznosti na RVP G (RVP ZV, 2021).

6 MLADÍ LIDÉ A POLITIKA

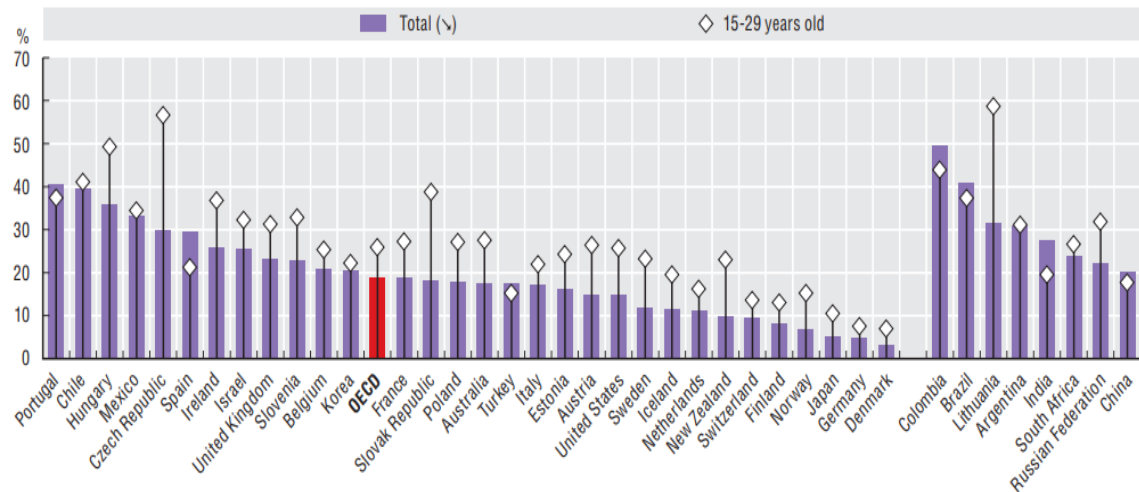
Na základě vzdělávání v předmětech Občanská výchova a Základy společenských věd, by měli žáci dosáhnout určitých znalostí v oblasti v politologie a zároveň by měli získat předpoklady pro aktivní účast na společensko-politickém dění. Přesto se v České republice mladí lidé příliš neangažují.

6.1 Zájem o politiku

Zájmem mladých lidí o politiku se v současné době zabývalo několik průzkumů. Zmíněné výzkumy se snažily srovnat zájem o politiku v mezinárodním měřítku a zároveň najít důvody pro nezájem o dění. Průzkum Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD), který vyšel v roce 2016, srovnával zájem mladých lidí o politiku ve dvou rovinách. První z nich byla situace mladých lidí a většinové populace v rámci konkrétního

státu. Druhá rovina porovnávala jednotlivé státy mezi sebou. V následujícím grafu jsou uvedeny celkové výsledky průzkumu (Graf. 1).

Graf 1.: Nezájem o politiku

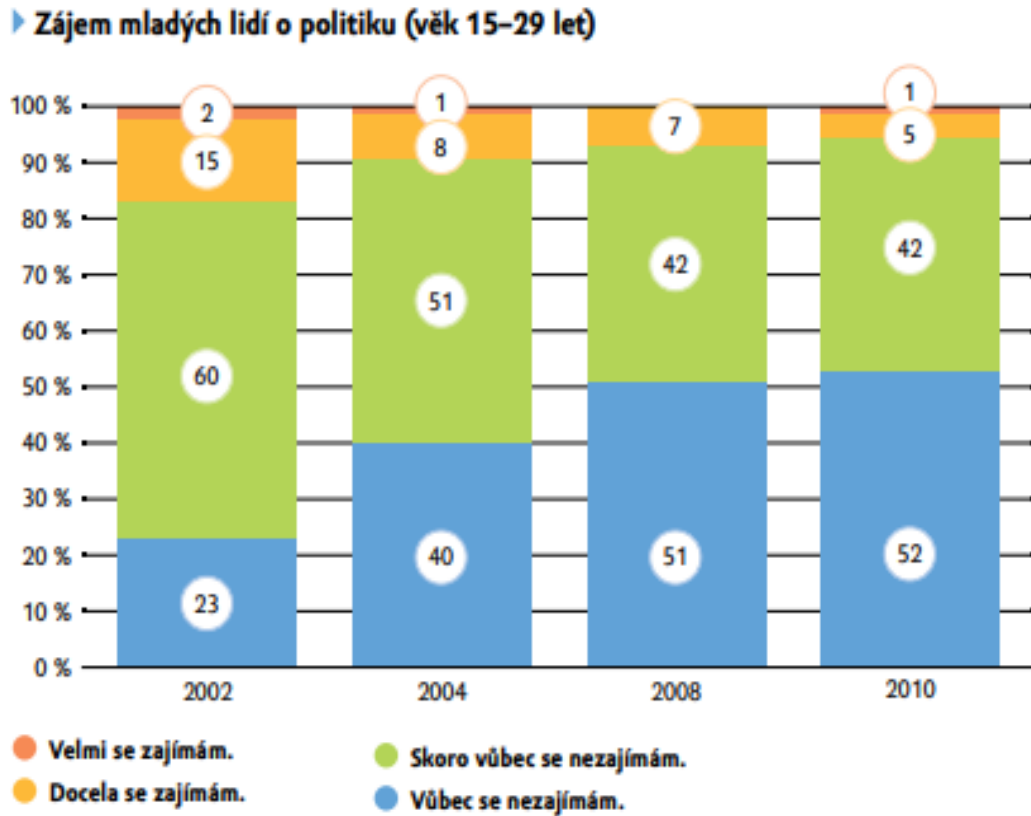

Zdroj: OECD (2016)

V rámci všech dotázaných v České republice deklarovalo nezájem o politiku asi 30 % lidí. Průměr zemí OECD se pohybuje okolo 20 %. Rozdíl tedy není o tolik větší. Pokud se ale podíváme na nezájem mladých lidí ve věku 15-29 let, zjistíme, že ve většině zemí je jejich zájem nižší. V rámci všech zemí OECD je průměrný nezájem o politiku asi 30 %. V České republice je to dvojnásobek, tedy celkem 60 % mladých lidí uvádí, že se o politické dění nezajímají (OECD, 2016).

Další průzkum zabývající se zájmem mladých lidí o politiku je součástí publikace s názvem „Bez růžových brýlí“, kterou vydala organizace Dům zahraniční spolupráce. V rámci tohoto průzkumu byly srovnány data podle let. Jak můžeme v grafu vidět, zájem o politiku se během let snižoval. V roce 2010 se podle tohoto průzkumu o politiku téměř nebo vůbec nezajímalo 94 % mladých lidí ve věku 15-29 let (Graf 2).

Graf 2.: Zájem mladých lidí o politiku obecně

Zdroj: Zajíc (2014)

Mezi důvody nízkého zájmu mladých lidí o politiku patří nezájem o politiku obecně, znechucení ze stávající politické situace nebo téměř nulová možnost ovlivnit společensko-politické dění (Zajíc, 2014).

Studie Mladí a nevšední rovněž uvádí několik důvodů nízké participace mládeže. Hlavními z nich jsou nezájem o dění, nedostatek času, nebo nedostatečná informovanost a znalost tématu. Dále zmiňují, že nemohou nic změnit a posledním důvodem je vliv okolí. Pokud se jejich okolí aktivně nezapojuje do dění, nemají potřebu se účastnit ani oni (Šerek et al., 2012).

6.2 Volební účast mladých lidí

Volební účast není v České republice obecně na příliš vysoké úrovni. Ve srovnání s ostatními státy Evropy se pohybujeme pod průměrem (IDEA, 2022). Samozřejmě záleží na úrovni voleb, které zrovna probíhají. Nejméně se účastní voleb do Senátu a Evropského parlamentu. Nejvyšší volební účast pak zaznamenáváme ve volbách prezidentských a volbách do Poslanecké sněmovny (ČSU, 2022). Skupinou, která se voleb účastní nejméně, jsou právě mladí lidé.

Problémem srovnání volební účasti je rozptýl v definici pojmu „*mladí lidé*“. Některé průzkumy uvádí věk 18-34(35) let, jiné definují mladé lidi jako věkovou skupinu 18-24 let. Linek (2017) se zabýval srovnáním volební účasti v rámci různých věkových skupin. Nejnižší volební účast ve sněmovních volbách, které se konaly v roce 2017, byla zaznamenána ve věkové skupině 18-35 let – 53 % mladých lidí se voleb zúčastnilo.

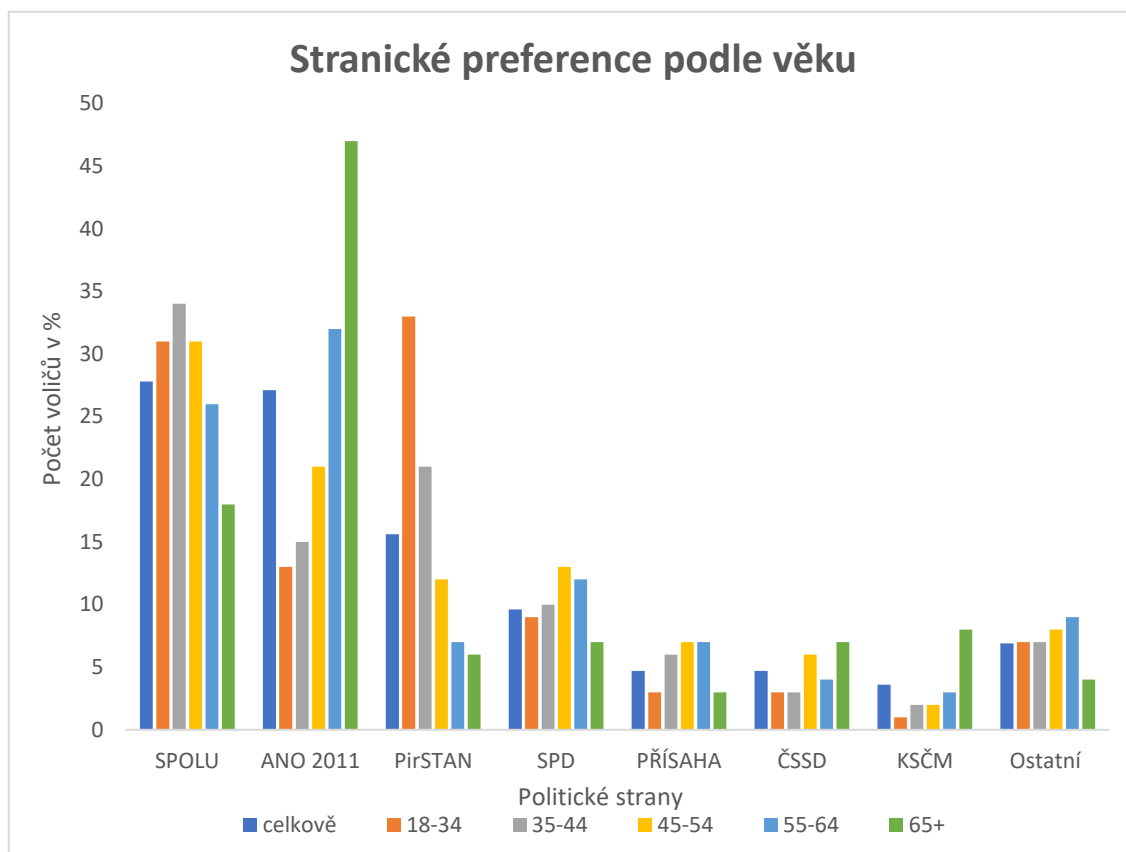
Při posledních volbách do Poslanecké sněmovny (2021) ale vzrostla účast mladých lidí o několik procent, vyrovnala se tak volební účast napříč věkovými skupinami. Voleb se celkem účastnilo 63 % lidí ve věku 18-34 let (PAQ Research, 2021).

6.3 Volební preference mladých lidí

Rozdílné stranické preference lze nejlépe demonstrovat na posledních parlamentních volbách, respektive volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které probíhaly v roce 2021. Následující graf zobrazuje nejčerstvější postoj mladých lidí k jednotlivým politickým stranám.

Vítězem voleb se stala koalice SPOLU. Celkové výsledky voleb skončily následovně: koalice SPOLU obdržela 27,8 % hlasů, hnutí ANO 2011 zvolilo 27,1 % obyvatel, koalice PirSTAN získala 15,6 % hlasů a pro hnutí SPD hlasovalo 9,6 % voličů. Ostatní strany nedosáhly hranice 5 % (PAQ Research, 2021).

Graf 3.: Stranické preference podle věku

Zdroj: PAQ Research, 2021 (upraveno)

Z grafu je patrné, že mladší voliči inklinují spíše k pravicovým či středopравicovým stranám. S přibývajícím věkem voličů, můžeme pozorovat změny v postojích k politickým stranám. Starší věkové kategorie naopak volí spíše levicové, nebo středolevicové strany. Největší rozdíly ve stranických preferencích pak můžeme vidět ve srovnání voličů nad 65 let a věkové skupiny mladých lidí (18-34 let). Celkem 33 % mladých lidí hlasovalo pro koalici PirSTAN, 31 % z nich zvolilo koalici SPOLU, hnutí ANO 2011 získalo 13 % hlasů a SPD obdrželo 9 % hlasů. Ostatní kandidující strany nezískaly ani v rámci této věkové skupiny potřebných 5 % voličů. Mezi lidmi staršími 65 let zvítězilo hnutí ANO 2011 se 47 % hlasů. Celkem 18 % z nich pak hlasovalo pro koalici SPOLU. Další politické strany a hnutí se pak pohybovaly pod 10 % voličů. KSČM získala 8 %, SPD a ČSSD shodných 7 % a koalici PirSTAN volilo celkem 6 % lidí. Ostatní strany nezískaly potřebný počet voličů (PAQ Research, 2021).

6.4 Žáci základních a středních škol

Vzhledem k tomu, že se žáci setkávají s politikou již na základních a středních školách, dalo by se předpokládat, že se v budoucnu účastní dění. Kudrnáč (2017) se ve své publikaci *Mladí lidé a demokracie* zabýval postoji mladých lidí k politickému dění. Jeho výzkum probíhal ve školním roce 2016/2017 mezi žáky druhého, třetího a čtvrtého ročníku středních škol. Jedna z otázek se zabývala deklarovanou volební účastí ve volbách do Poslanecké sněmovny, přičemž polovina žáků uvedla, že voleb by se účastnila. Následující tabulka zobrazuje podrobnější výsledky průzkumu v závislosti na pohlaví žáků, nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů a politické znalosti žáků (Tabulka 1).

Tabulka 1.: Deklarovaná volební účast dle pohlaví, vzdělání rodičů a politické znalosti

<i>„Kdybys měl(a) volební právo a zítra se konaly volby do Poslanecké sněmovny, šel/šla bys k volbám?“</i>	Celkem	Chlapci	Dívky	Výuční list	Maturita	VŠ	Nízká pol. znalost	Střední pol. znalost	Vysoká pol. znalost
Rozhodně ne	25 %	23 %	26 %	33 %	28 %	13 %	31 %	25 %	14 %
Spíše ne	24 %	25 %	23 %	27 %	25 %	20 %	29 %	25 %	15 %
Spíše ano	29 %	28 %	31 %	27 %	28 %	33 %	26 %	31 %	33 %
Rozhodně ano	22 %	24 %	20 %	13 %	19 %	34 %	14 %	19 %	38 %

n = 1345

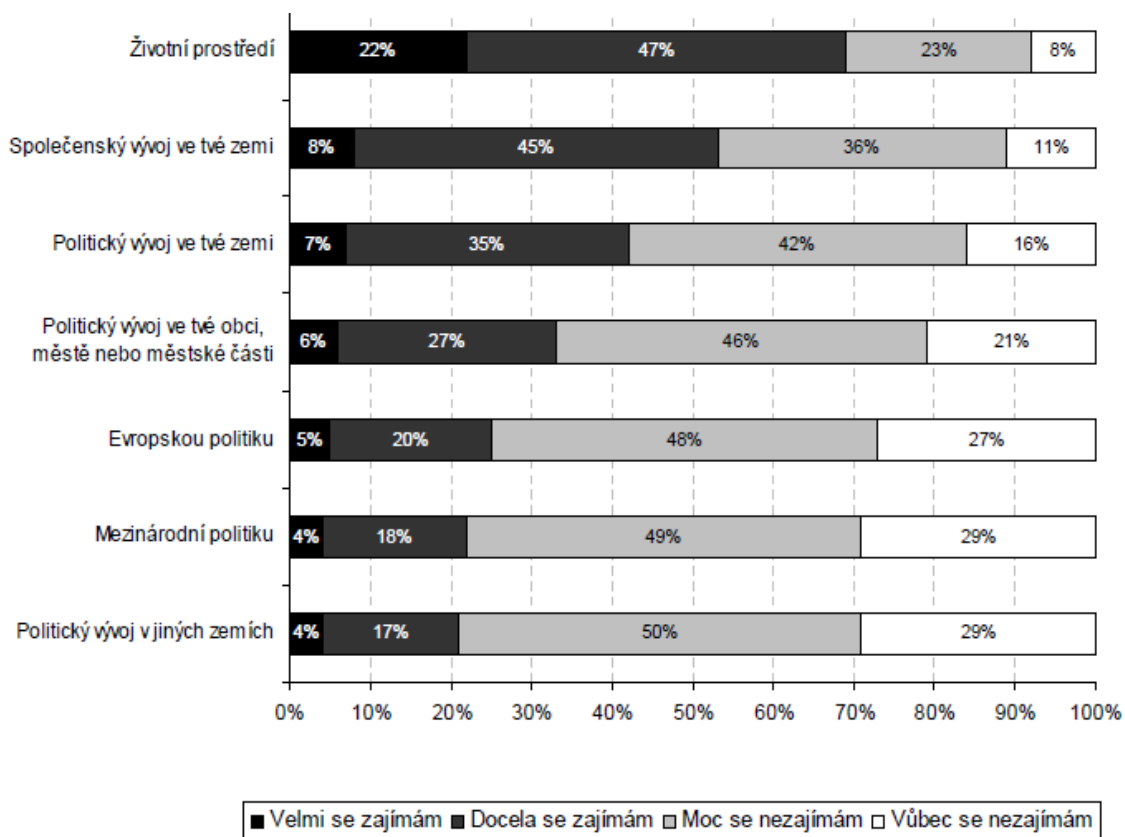
Zdroj: Kudrnáč (2017)

Vliv na budoucí angažovat voleb má také vzdělání rodičů a znalosti žáků v oblasti politologie. Nejvyšší procento žáků, kteří by se voleb zúčastnili, nacházíme u dětí vysokoškoláků Celkem 67 % uvedlo, že by k volbám šli. Nejméně ochotní účastnit se voleb jsou žáci, jejichž rodiče ukončili vzdělání výučním listem. Pouze 40 % z nich deklarovalo možnou účast ve volbách. Mezi dětmi s vysokou politickou znalostí bychom

pak našli nejvyšší procento potenciálních voličů (celkem 71 %). Pohlaví dítěte nemá v tomto případě na volební účast příliš velký vliv (Kudrnáč, 2017).

V roce 2009 v České republice probíhal průzkum s názvem Mezinárodní studie občanské výchovy (International Civic and Citizenship Education Study), který byl zaměřen na Výchovu k občanství. Zabýval se znalostmi čtrnáctiletých žáků a jejich postoji k politickému dění (ICCS, 2010).

Graf 4.: Zájem o dění

Zdroj: ICCS (2010)

Nejvíce se žáci zajímali o životní prostředí a společenský vývoj v zemi. Politický vývoj a politika se obecně neseťkala s vysokým zájmem. Nejméně se žáci zajímají o politický vývoj v jiných zemích (pouze 21 %), mezinárodní politiku (22 %) a evropskou politiku (25 %). Politický vývoj v České republice vyšel z průzkumu o něco lépe. Celkem 42 % žáků uvedlo zainteresovanost, zbylých 58 % ovšem neprojevuje zájem. O politický vývoj v místě bydliště se pak zajímá pouze 33 % žáků (Graf 4). Průzkum se zabýval také orientací žáků v politice, přičemž je zřejmé, že žáci nemají o politickém dění příliš velké

povědomí. V budoucí angažovanosti na politickém dění byly názory žáků spíše negativní. Celkem 90 % uvedlo, že nemají v plánu podílet se na dění (ICCS, 2010).

Projekt Jeden svět na školách uskutečnil v roce 2020 výzkumné šetření mezi žáky středních škol. Výzkum se zabýval postoji mladých v několika oblastech. Jednou z nich byly aktivity žáků spojené se společensko-politickým děním. Dle výsledku se žáci nejčastěji angažují skrze petice – 42 % žáků uvedlo, že někdy podepsalo petici v online podobě, fyzicky petici podepsalo 21 % respondentů. Celkem 17 % pak zmiňuje účast na demonstracích a 16 % udává, že se účastní diskuse či přednášek spojených s děním ve společnosti. Mezi další zmíněné aktivity patří aktivní zapojení do online diskusí či psaní zpráv některému z politiků či politické straně. Celkem 33 % respondentů neuvedlo žádnou aktivitu na které se podílí. Další otázky, kterými se výzkum zabýval, směřovaly na budoucí možnost vstupu do politické strany či možnost stát se politikem. Pouze 14 % žáků by si dokázalo přestavit, že se stanou politiky, 79 % žáků udává, že spíše ne nebo určitě ne a zbylých 7 % neví nebo na otázku neodpovědělo. Pouze 8 % žáků plánuje stát se členem nějaké politické strany, 83 % z nich tuto možnost odmítá a zbylých 9 % se nevyjádřilo (JSNS, 2020).

7 AKTIVNÍ OBČANSTVÍ A ROLE ŠKOLY

Vliv na aktivní zapojení do veřejného života má samozřejmě také škola, neboť právě škola je jedním z prvních míst, kde se mladí lidé s tímto tématem setkávají. Klima školy je důležité pro to, aby si žáci osvojovali demokratické hodnoty a získali předpoklady k aktivnímu občanství (Active citizens, 2019). Pokud žáci vnímají prostředí školy pozitivně, je pro ně snazší vyjádřit svůj názor a aktivně se zapojovat do diskuse. Navíc si jednodušeji osvojují znalosti a získávají předpoklady k budoucí občanské participaci (ICCS, 2010).

V Rámcových vzdělávacích programech jsou předměty Výchova k občanství i Základy společenských věd důležitým východiskem pro vzdělávání v této oblasti. Navíc je téma aktivního občanství zahrnuto také v průřezových tématech jednotlivých vzdělávacích programů a v souvislosti s rozvojem občanské kompetence. V rámci

RVP ZV je průřezové téma nazváno jako Výchova demokratického občana a zároveň částečně zasahuje do tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (RVP ZV, 2021). V RVP G spadá tato problematika právě pod průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které rozšiřuje znalosti a postoje získané v rámci základního vzdělávání. Průřezové téma Výchova demokratického občana není ve vzdělávacím programu pro gymnázia zařazeno (RVP G, 2007).

Politika může v některých případech působit jako kontroverzní téma, a proto existuje nemalá část učitelů, kteří neví, jak toto téma uchopit a jakým způsobem s ním pracovat. Centrum občanského vzdělávání vydalo v roce 2012 materiál s názvem Politika do školy patří, ve kterém zdůvodňuje důležitost politiky a důvody, proč bychom se měli tímto tématem ve školách zabývat. Hlavním z důvodů je potřeba výchovy k aktivnímu občanství. Ve srovnání s ostatními státy totiž žáci českých škol vykazují výrazně vyšší nezájem o společensko-politické dění. Dále publikace zmiňuje, že škola je pro kontroverzní témata bezpečným prostředím a zároveň mají vyučující oporu v RVP (COV, 2012).

Vzdělávací systém má v osvojování znalostí z oblasti politologie důležitou roli, neboť cílem tohoto vzdělávání je, skrze výuku a vhodně zvolené výukové metody, rozvíjet u žáků občanské kompetence, které jim v budoucnu pomohou vytvořit a ucelit vlastní názor na svět (Brunclík et al, 2018).

8 VÝUKA

Výuku můžeme chápat jako formu výchovy a zároveň vzdělávání, které se odehrává ve školním prostředí. Výuka je systém, jehož obsahem jsou cíle, obsah, typy, podmínky a prostředky výuky, proces vyučování a také výsledky výuky. Škola jako instituce zaštiťuje koncept výuky a jejího pojetí, často má ale sklony k využívání ustálených způsobů a metod práce. Na druhou stranu, vezmeme-li v potaz výukové metody, zjistíme, že se mění mnohem rychleji než koncepce výuky jako taková (Zormanová, 2012). Výuka se tedy postupem času měnila v závislosti na změnách ve společnosti. Změnilo se

pojetí učiva, žáka i učitele, a tedy také typické výukové metody, které se běžně v hodinách využívaly. Od frontální výuky se začalo odklánět a vyučující začali do klasických hodin přidávat nejrůznější aktivizační metody, které měly za cíl výuku obohatit (Kotrba & Lacina, 2015).

8.1 Proměny výuky

V souvislosti s proměnami společnosti se proměňoval také způsob vzdělávání ve školních institucích. Postupně se začalo upouštět od klasického vyučování a do hodin byly vnášeny nové formy a metody výuky. Způsob, jakým se vyučování v rámci škol hlavního proudu měnilo v průběhu minulého století, nám ukazuje Tabulka 2.

Tabulka 2.: Názory na školní učení a vyučování a jejich proměny v čase

Časové období	Pojetí učení	Pojetí žáka	Pojetí učitele	Typické vyučovací metody
1900–1950	učení je zpevnování reakcí	žák je příjemcem odměn a trestů	učitel je distributorem odměn a trestů	■ série otázek a odpovědí zaměřených na výklad a opakování učiva ■ doplňování pracovních listů ■ nácvik dovedností a praktické procvičování
1960–1970	učení je získávání znalostí	žák je procesor zpracovávající informace	učitel je zprostředkovatelem znalostí	■ výklad ■ vysvětlování ■ studium učebnic a příruček ■ audiovizuální technika
1980–1990	učení je konstruování znalostí	žák je aktér hledající význam a smysl toho, čemu se učí	učitel je žakovým průvodcem na cestě poznání	■ diskuse o problémech ■ řízené objevování ■ spoluúčast na stanovení cílů ■ aktivní participace na řešení učebních úloh

Zdroj: Kolář & Šikulová (2007)

Do první poloviny 20. století bylo učení bráno jako zpevnování reakcí. Pojetí žáka a vyučujícího určovaly především odměny a tresty. Vyučovací metody se zabývaly výkladem a opakováním učiva, dále se v hodinách kladl důraz na praktické procvičování a nácvik dovedností. V této době se v hodinách používaly pracovní listy. V šedesátých letech se začíná prosazovat myšlenka, kdy je učení bráno jako získávání znalostí. Žák má za úkol zpracovávat informace, jež mu zprostředkovává učitel. Mezi vyučovací metody patřil výklad látky, vysvětlování jednotlivých pojmů, studium učebnic a jiných materiálů. Mimo jiné se v tomto období do popředí dostává audiovizuální technika, díky které začínají být hodiny zajímavější. Na konci 20. století můžeme zaznamenat další posun v pojetí vzdělávání. Učení se od získávání znalostí dostává k jejich konstruování. Pedagog vystupuje jako žákův průvodce na cestě za poznáním, tímto se tedy žák aktivněji zapojuje do procesu učení. Výukové metody spočívaly v řízeném objevování a účasti na řešení jednotlivých úkolů. Zároveň se žák mohl podílet na určování cílů a měl možnost zapojovat se do diskuse a vyjádřit tak svůj názor (Kolář & Šikulová, 2007).

8.2 Pojetí výuky

Pojetí výuky se liší u každého pedagoga, tím pádem lze také samotnou výuku uskutečnit různými způsoby. Vyučovací hodina může být klasická, vedená nebo doplněná o aktivizační metody, nebo může výuka probíhat tak, že propojíme tradiční vyučovací hodinu s aktivizačními metodami. Klasická vyučovací hodina je vedena skrze frontální výuku, ve které převažují monologické metody výkladu. Role učitele je v tomto případě dominantní, žáci pracují společně s cílem osvojit si co nejvíce nových poznatků. Výuka vedená či doplněná o aktivizační metody spočívá ve využívání některých metod, které mají za cíl výuku obohatit. Velice často se na školách setkáváme s využitím didaktických her či obrazového materiálu (videoukázky). Učitel díky těmto metodám učí žáky pracovat a studovat samostatně. Tato výuka je ovšem časově velmi náročná a zároveň mohou být zvolené výukové metody problematické. Zapojení aktivizačních metod by mělo fungovat pouze jako doplňková část vyučování, nikoliv jako způsob výkladu celé hodiny. Poslední a zároveň nejlepší možnou formou vyučování je kombinace tradiční vyučovací hodiny a aktivizační výuky. Tato forma nám ukazuje, že při

spojení obou forem výuky dosáhneme jakéhosi kompromisu. Vedle klasického výkladu mohou vyučující své hodiny oživit a vylepšit skrze využití aktivizačních metod (Kotrba & Lacina, 2007).

9 VÝUKOVÉ METODY

Výuková metoda je jednou ze základních didaktických kategorií. Pod pojmem metoda si můžeme představit souhrn určitých prostředků, návodů a postupů, díky kterým se snažíme dosáhnout nějakých předem určených cílů. Učitel se skrze výukové metody snaží žáka dovést k nabytí nových znalostí a vědomostí, interakce mezi žákem a učitelem je klíčová (Zormanová, 2012). Výuková metoda tedy nepůsobí samostatně, ale je ovlivňována dalšími faktory, jako je například složení třídy nebo prostředí, ve kterém se výuka odehrává. Vyučující se musí, v závislosti na preferencích žáků a účinnosti jednotlivých vyučovacích metod, před každou hodinou rozhodnout, jaká metoda bude pro výuku nejvhodnější (Petty, 2013).

9.1 Klasifikace výukových metod

Podle Maňáka a Švece (2003, s. 49) můžeme výukové metody rozdělit do tří kategorií. První z nich jsou klasické výukové metody, do druhé skupiny patří aktivizující metody a poslední kategorii tvoří metody komplexní.

Klasické výukové metody

1) Metody slovní

- Vyprávění
- Vysvětlování
- Přednáška
- Práce s textem
- Rozhovor

- 2) Metody názorně-demonstrační
 - Předvádění a pozorování
 - Práce s obrazem
 - Instruktaž

- 3) Metody dovednostně-praktické
 - Napodobování
 - Manipulování, laborování a experimentování
 - Vytváření dovedností
 - Produkční metody

Aktivizující metody

- 1) Metody diskusí
- 2) Metody heuristické, řešení problémů
- 3) Metody situační
- 4) Metody inscenační
- 5) Didaktické hry

Komplexní výukové metody

- 1) Frontální výuka
- 2) Skupinová a kooperativní výuka
- 3) Partnerská výuka
- 4) Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- 5) Kritické myšlení
- 6) Brainstorming
- 7) Projektová výuka
- 8) Výuka dramatem
- 9) Otevřené učení
- 10) Učení v životních situacích
- 11) Televizní výuka
- 12) Výuka podporovaná počítačem

9.1.1 Klasické výukové metody

9.1.1.1 *Metody slovní*

Vyprávění

Metoda vyprávění se řadí mezi monologické výukové metody. Jedná se tedy převážně o učitelův výklad vedený směrem k žákům. Žáci mají možnost do vyprávění vstupovat či klást doplňující otázky. Vyprávění může mít různé funkce, avšak ve výuce je jeho nejdůležitějším úkolem zprostředkování jednotlivých informací tak, aby si žáci co nejlépe osvojili probrané učivo (Maňák & Švec, 2003).

Vysvětlování

Metoda vysvětlování je založena na logickém a systematickém postupu při zprostředkování učiva žákům. Vychází z jejich aktuálních vědomostí a dovedností, a respektuje jejich věkové zvláštnosti (Maňák & Švec, 2003). Vysvětlování si dává za cíl dovést žáky k pochopení hlavní podstaty sdělení. Učitel se snaží co nejsrozumitelněji vysvětlit daný jev, přičemž vždy postupuje tak, aby se dostal od konkrétního k abstraktnímu.

Přednáška

Přednáška je ucelený, logicky utříděný projev, přičemž je kladen důraz na techniku řečového projevu. Klasická přednáška je složena ze tří částí. V úvodu se posluchači seznámí s daným problémem. Dále následuje samotný výklad, a nakonec závěrečná část, která shrnuje nejdůležitější myšlenky (Kalhous & Obst et al., 2002).

Práce s textem

Práce s textem je jednou z nejstarších metod, které se ve výuce používají. Podstatou této metody je osvojování informací na základě porozumění textu (učebnice, literatura, mediální sdělení). Žák samostatně zpracovává jednotlivé informace, hledá hlavní myšlenky, a posléze je schopen interpretovat text vlastními slovy (Zormanová, 2012).

Rozhovor

Metoda rozhovoru je založena na verbální komunikaci dvou, nebo více lidí. Během rozhovoru jsou kladeny otázky zaměřené na určité výchovně-vzdělávací téma, které se

orientuje na předem stanovený cíl (Maňák & Švec, 2003). Při výukovém rozhovoru má ve většině případů učitel dominantní roli, protože právě učitel klade otázky, které určují průběh a směr vznikajícího dialogu.

9.1.1.2 *Metody názorně-demonstrační*

Předvádění a pozorování

Informace, dovednosti a poznatky se skrze předvádění a pozorování předávaly z generace na generaci již před spoustou let. V edukačním prostředí má tato metoda za cíl „*zprostředkovat žákům prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy*“ (Maňák & Švec, 2003, s. 78). Učitel si musí dát pozor na to, aby se žáci při této metodě na daný objekt soustředili, vnímali jej a následně byli schopni vytvářet své představy. Tato metoda přispívá k rozvoji fantazie a myšlení.

Práce s obrazem

Obraz znázorňuje realitu skrze nejrůznější prostředky. Didaktickým obrazem se rozumí vizuální zobrazení určitého jevu ve školním prostředí, který má pomoci zprostředkovat jednotlivá sdělení. Pod pojmem didaktický obraz si můžeme představit například kresby na tabuli nebo ilustrace v učebnicích (Maňák & Švec, 2003).

Instruktaž

Instruktaž chápeme jako teoretický popis praxe, tedy metodu popisující určitý objekt a následnou práci (činnost) s ním spojenou (Kalhous & Obst et al., 2002). Podle jednotlivých slovních, či psaných instrukcí jsou žáci vedeni k tomu, aby následně byli schopni nabyté teoretické dovednosti použít v praktické činnosti.

9.1.1.3 *Metody dovednostně-praktické*

Napodobování

Napodobování nebývá příliš často řazeno mezi výchovně-vzdělávací metody, avšak při splnění určitých podmínek může mít pozitivní vliv na vzdělávání jedince. Můžeme jej charakterizovat jako „*proces přebírání určitých způsobů chování od jiných, zejména starších lidí, kteří mají autoritu*“ (Maňák & Švec, 2003, s. 97). Nápodobu ovlivňuje řada

faktorů, které se mění v závislosti na fázi vývoje jedince. Je proto důležité zabývat se tím, zda má napodobování v určitém období pozitivní, či negativní vliv.

Manipulování, laborování a experimentování

Manipulace s předměty se objevuje již v dětství a s rostoucím věkem se neustále zdokonaluje. Využití této metody je vhodné v mladším školním věku, protože žákům pomáhá poznávat a osvojit si prostředí, v němž se pohybují, zároveň se žáci učí zacházet s předměty, které do školního prostředí nepopíratelně patří (Maňák & Švec, 2003).

Laborování je rovněž hojně využíváno v mladším školním věku. Žáci v jednotlivých předmětech provádí pokusy, jejichž výsledky následně dále zpracovávají, například do tabulek či grafů. Na vyšším stupni školy pak laborování přechází v laboratorní práce, které se ve většině případů odehrávají v třídách se speciálním vybavením. Žáci pracují na základě předchozí zkušenosti, formují hypotézy a pokouší se řešit komplexnější pokusy. S rostoucími dovednostmi žáků se později mění laboratorní práce v experimentování, pro které je důležité kladení otázek a následné hledání odpovědí (Maňák & Švec, 2003).

Vytváření dovedností

Dovednost můžeme charakterizovat jako připravenost žáka k určité činnosti. Na základě pochopení žákových dovedností, které jsou závislé na jeho zkušenosti, se postupně zvyšuje jejich úroveň (Maňák & Švec, 2003).

Důležité aspekty v procesu utváření dovedností (Maňák & Švec, 2003)

1. Aktualizace schopností a zkušeností žáka v dané situaci
2. Orientace v situaci
3. Aktivní hledání řešení
4. Variace podmínek
5. Přenos dovedností

Dovednosti se tedy utvářejí postupně a v průběhu času se neustále zdokonalují. Žáci často nevnímají důležitost osvojování dovedností, a proto zde hraje klíčovou roli učitel,

který může zvolit zajímavé příklady (úlohy) a tím žáky motivovat k osvojování dovedností, jež jsou pro ně nezbytné.

Produkční metody

Produktivní, fyzická práce se řadí mezi nejstarší metody vzdělávání. V minulosti se děti a mládež výrazně podílely na práci a činnostech s ní spojenou. Produkční metody se vyznačují prací rukama, nebo za pomoci tělesných pohybů (Maňák & Švec, 2003).

9.1.2 Aktivizující metody

Aktivizační metody zkvalitňují proces vyučování, neboť přecházejí od monologických metod k dynamické formě výuky. Aktivizující metody zvyšují zájem žáků o výuku, snaží se je zaujmout a zlepšit jejich individuální práci. Důraz je kladen na myšlení a řešení nejrůznějších problémů. Role vyučujícího se při využívání těchto metod mění. Žáci mají větší prostor pro seberealizaci a rozvoj (Kotrba & Lacina, 2015).

Metody diskusí

Diskuse spočívá v komunikaci jednotlivců ve skupině, přičemž důraz je kladen na konverzaci mezi účastníky. Maňák a Švec (2003, s. 108) vymezují diskusní metodu jako *„takovou formu komunikace učitele a žáků, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí pro svá tvrzení uvádějí argumenty, a tím společně nacházejí řešení daného problému“*. Existuje velké množství diskusních metod, z nichž si můžeme vybrat. Mezi nejznámější a nejvíce používané patří brainstorming, který je založen na asociacích spojených s probíraným tématem. Hlavním cílem brainstormingu je nalézt co největší množství nápadů a následně prodiskutovat jejich význam.

Metody heuristické, řešení problémů

Heuristická metoda spočívá v samostatnosti žáka při řešení problému. Žáci jsou postaveni před určitý problém, který musí za pomoci výzkumných poznávacích technik vyřešit. Žák pozoruje určitý objekt, porovnává a hodnotí jeho vlastnosti, na základě toho pak vytváří hypotézy a předkládá návrh řešení (Kalhous & Obst et al., 2002).

Metody situační

Situační metody se zabývají řešením problémového případu, který je inspirován určitou reálnou událostí či situací. „Vztahují se na širší zázemí problému, na reálné případy ze života, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadují angažované úsilí a rozhodování“ (Maňák & Švec, 2003, s. 119). Žáci musí při řešení problému jednat s rozmyslem a zvládat problémy, které praktické učení přináší.

Metody inscenační

Inscenační metody lze charakterizovat jako metody hraní sociálních rolí, jež vychází z přímé zkušenosti. Principem je vcítit se do role a určit postoje, které jsou pro danou roli typické. Každý účastník pak může do své role přidat vlastní pojetí a upravit si ji podle svého. Inscenace se zaměřují na určité životní situace, do kterých se žáci mohou postupem času dostat. Díky využití této metody se rozvíjí emoční stránka žáků a zároveň se zdokonaluje jejich komunikační schopnost (Kotrba & Lacina, 2015).

Didaktické hry

Hra se, spolu s učením a prací, řadí k základním formám lidské činnosti. Je charakteristická tím, že je to aktivita, jež je svobodně zvolená a nemá za cíl nic sledovat, neboť její hodnota je ukryta sama v sobě (Maňák & Švec, 2003). Didaktické hry můžeme, podle míry interakce mezi jednotlivými hráči, rozdělit do dvou základních skupin. První skupinou jsou neinterakční hry, při nichž každý hraje sám za sebe a není zde kladen důraz na kooperaci. Druhou skupinou jsou hry interakční, pro které je typická vědomá, a také nevědomá spolupráce mezi jednotlivými hráči (Kotrba & Lacina, 2007).

9.1.3 Komplexní výukové metody

Komplexní výukové metody mají za cíl rozvíjet participaci žáků ve vzdělávacím procesu. Maňák a Švec (2003, s. 131) uvádí, že tyto metody „rozšiřují prostor výukových metod o prvky organizačních forem, didaktických prostředků a mnohem víc, než předchozí skupiny metod reflektují též celkové cíle výchovy a vzdělávání.“ Nejde tedy pouze o jednotlivé metody jako takové, ale je zde zohledněna také organizace výuky a následná realizace jednotlivých vzdělávacích prostředků a jejich vliv na vzdělávání

žáků. Existuje celá řada komplexních výukových metod, přiblížíme si tedy pouze ty, se kterými se v procesu vyučování setkáváme nejčastěji.

Frontální výuka

Frontální výuka je nejpoužívanější formou výuky vůbec, vyznačuje se společnou prací žáků stejného věku. V tomto případě zaujímá dominantní roli ve výuce učitel, který během vyučování řídí všechny aktivity žáků. Žáci ve třídě plní ve stejný čas stejné úkoly a postupují stejným tempem. Důraz je zde kladen na nabytí a osvojení co možno největšího počtu znalostí (Kalhous & Obst, et al., 2002). I přesto, že frontální výuka funguje jednostranně a zaměřuje se především na nabytí vědomostí, čímž nepodporuje samostatnost žáků, setkáváme se s ní téměř v každé škole.

Skupinová a kooperativní výuka

Skupinová výuka je charakteristická rozdělením práce mezi jednotlivé žáky a jejich následné spolupráci. Žáci si práci navzájem pomáhají, sdílí své názory a zkušenosti. Zároveň jsou žáci v rámci skupiny společně odpovědi za výsledky společné práce (Maňák & Švec, 2003).

Tabulka 3.: Rozdíly mezi frontální a skupinovou výukou

DIMENZE	FRONTÁLNÍ VÝUKA	SKUPINOVÁ VÝUKA
ČINNOST UČITELE	Stanovuje učební úlohy a tempo výuky	Rozděluje žáky do skupin, zadává jim úlohy, popř. vyžaduje při formulaci úloh aktivitu žáků, podněcuje žáky ke spolupráci
UČEBNÍ ÚLOHY	Stejně pro celou třídu	Rozdílné svým obsahem a náročností, umožňující spolupráci žáků
ČINNOST ŽÁKŮ	Řeší úlohy podle učitele, který hodnotí jejich práci	Spolupracují při řešení úloh, vzájemně si pomáhají, diskutují, hodnotí svoji práci
ZPŮSOB KOMUNIKACE	Jednostranná; učitel – žáci, žáci – učitel	Mnohostranná komunikace mezi žáky ve skupině, mezi skupinami a učitelem
USPOŘÁDÁNÍ TŘÍDY	Stálé	Flexibilní, umožňující uspořádání pracovních míst žáků podle velikosti skupiny i charakteru úloh a skýtající prostor pro komunikaci s učitelem

Zdroj: Maňák & Švec (2003)

Jak můžeme vidět v tabulce č. 3, skupinová výuka se od frontální neliší pouze v uspořádání třídy do různých skupin, ale je rozdílná v několika dimenzích. Učitel podněcuje žáky ke spolupráci ve skupinách a vybírá učební úlohy, které jsou pro skupinovou práci vhodné. Žáci si pomáhají, spolupracují a komunikují mezi sebou ve skupinách, napříč skupinami a také s učitelem.

Kooperativní výuka je založena na spolupráci žáků při dosahování určitých cílů. Výsledky jednoho žáka jsou závislé na celé skupině a celá skupina je naopak závislá na činnosti každého jejího člena. Kasíková (2016) uvádí, že pro efektivní kooperativní výuku jsou důležité tyto prvky: jednotliví členové skupiny mají vícero názorů na danou otázku nebo úkol, jsou ochotni zkoumat různorodost těchto názorů a reagovat na ně. Tato interakce pak napomáhá nejen ve vývoji vědění a porozumění v rámci skupiny, ale také v rozvoji určitých sociálních dovedností.

Partnerská výuka

Tato forma výuky je založena na práci žáků ve dvojici. Partnerská výuka se zařazuje v rámci výuky frontální, učitel může tedy dát v průběhu hodiny žákům možnost pracovat samostatně. Žáci společně ve dvojicích komunikují, sdělují si poznatky a spolupracují. Díky tomu se mohou jeden od druhého učit a vzájemně si vypomáhat při řešení jednotlivých úloh (Maňák & Švec, 2003).

Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků

Tato výuková metoda sice spočívá v individuální práci žáků, role učitele ovšem zůstává dominantní. Ve vztahu k výuce frontální můžeme charakterizovat samostatnou práci žáků jako možnost individuální výuky, která probíhá v určitém přesně určeném času a je řízena vyučujícím. Individuální práce žáků souvisí se schopností kritického, a také samostatného myšlení, které žáci využívají při řešení problémů (Maňák & Švec, 2003).

Kritické myšlení

Výchozím bodem pro metody kritického myšlení je tzv. Třífázový model učení (neboli model E-U-R), který je definován skrze fáze evokace, uvědomění a reflexe. V evokační fázi učitel zjišťuje, jaké vědomosti žáci o daném tématu mají. Cílem evokace je zaktivizovat žáky a motivovat je k učení. V následující fázi, tedy uvědomění významu,

je důležité udržovat zájem žáka o danou problematiku a podporovat je při nabývání nových vědomostí. Ve třetí fázi žáci reflektují, třídí a systematizují své vědomosti. V této fázi je důležité, aby byli žáci schopni diskutovat o svých názorech a vyjádřit své myšlenky vlastními slovy (Zormanová, 2012). Žáci jsou díky tomuto modelu aktivnější, rozvíjí svou motivaci k učení a jsou schopni zapamatovat si učivo po delší dobu. Dalším kladem je rozvoj komunikačních dovedností, tvořivého myšlení a také kooperace.

Projektová výuka

Projektová výuka spočívá v řešení komplexnějšího úkolu, který by měl vycházet z praktické zkušenosti. Důležité je zvolit projekt tak, aby v něm bylo zainteresováno co nejvíce žáků. Pro realizaci projektu musíme postupovat podle určitých kroků. Prvním z nich je určit záměr projektu a stanovení cílů. Druhým krokem je zpracování plánu. V této fázi konkretizujeme plán a záměr projektu, tedy časový harmonogram a místo provedení, práci žáků a potřebné pomůcky. Následuje samotné provedení projektu, při které postupujeme podle předem připraveného plánu, a nakonec přichází vyhodnocení, jehož součástí by mělo být hodnocení vyučujícího i žáků (Kalhous, Obst et al., 2002). Projektová výuka rozvíjí komunikační dovednosti žáků a vede je ke spolupráci v rámci určité skupiny. Zároveň se při ní propojuje vzdělávání s praxí a situacemi ze života.

9.2 Shrnutí výukových metod

Každá výuková metoda, kterou vyučující do hodin zahrne, by měla na žáky působit co nejefektivněji. Pedagog volí výukové metody v závislosti na několika faktorech, jako například složení třídy či prostředí. Jednotlivé výukové metody mají kladné i záporné stránky, se kterými je třeba dopředu počítat a na základě toho se rozhodnout, zda je vhodné jejich použití, popřípadě kdy.

Tabulka 4 porovnává využití klasických a inovativních metod ve výuce. Výhodou klasických výukových metod je nízká časová náročnost na přípravu a realizaci, a také možnost jejich využití i v úvodních hodinách. Inovativní metody jsou naopak z hlediska času náročné, v některých případech je lze využít i v úvodu do tématu, ale záleží na tom,

jakou metodu zvolíme. Inovativní metody zároveň rozvíjí sebezpoznání, myšlení, tvořivost a také přispívají k většímu zájmu o výuku (Zormanová, 2012).

Tabulka 4.: Srovnání klasické a inovativní výuky

FAKTORY	KLASICKÁ VÝUKA	INOVATIVNÍ VÝUKA
Čas potřebný na přípravu výuky	Nízká náročnost	Vysoká náročnost
Čas nutný na realizaci ve výuce	Nízká náročnost	Vysoká náročnost
Vhodnost nasazení v úvodních hodinách	Ano	Někdy ano
Rozvoj myšlení, tvořivosti, představivosti, fantazie apod.	Ne	Ano
Zvýšení zájmu o učivo	Ne	Ano
Sebezpoznání	Ne	Ano

Zdroj: Zormanová (2012)

Častější využívání inovativních metod zkvalitňuje výuku jako takovou a hodiny jsou díky nim zajímavější. Aktivizující výukové metody navíc zapojují žáky do výuky, podporují rozvoj kritického myšlení a spolupráce.

VÝZKUMNÁ ČÁST

10 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit postoje středoškoláků k politice a ověření využití vybraných výukových metod v praxi. Výzkum probíhal v období 1.3.-4.3. 2022 na Gymnáziu a Obchodní Akademii v Pelhřimově (dále jen GYOA).

Výzkumné otázky

Které ze zvolených výukových metod byly pro výuku politologie nejvhodnější?

Jakým způsobem by mohl použitý výukový program zkvalitnit výuku politologie?

11 METODIKA

Pro účely výzkumu byly připraveny tři vyučovací hodiny zaměřené na výuku politologie. Na začátku první hodiny žáci vyplňovali dotazník, který zkoumal jejich postoje k politice a základní znalosti z oblasti politologie. Na konci poslední hodiny žáci obdrželi stejný dotazník doplněný o několik otázek týkajících se samotné výuky.

Akční výzkum

Cílem akčního výzkumu bylo vytvoření výukového programu a jeho následné ověření v praxi. V hodinách bylo zahrnuto několik inovativních výukových metod, které měly za cíl vzbudit u žáků větší zájem o politické dění a dále zdokonalit jejich znalosti v oblasti politologie. Výuka byla zaměřena na volby, volební systém a angažovanost mladých lidí v České republice na politickém dění.

Dotazník

Pro zjištění znalostí, postojů a reflexe k hodinám byly vytvořeny dva dotazníky. Dotazníky byly anonymní, obsahovaly uzavřené i otevřené otázky. První dotazník obsahoval celkem 10 otázek – 3 z nich se zabývaly postoji k politice a zbylých 7 se zaměřovalo na vědomosti z politologie. Druhý dotazník se skládal celkem ze 17 otázek – prvních 10 otázek bylo totožných a dalších 7 se týkalo výuky.

Výzkumný soubor

Výuka probíhala na začátku března roku 2022 ve druhém ročníku na GYOA v Pelhřimově. Ve třídě byl na každou vyučovací hodinu přítomný jiný počet žáků. Na první hodině, kde žáci obdrželi první z dotazníků, jich bylo celkem 26. Na druhé hodině bylo žáků 27 a na hodině poslední, kde vyplňovali druhý (kontrolní) dotazník bylo přítomno 23 žáků.

12 VÝUKOVÝ BLOK

Toto téma jsem zvolila z důvodu návaznosti na bakalářskou práci, která se zabývala zájmem mladých lidí v České republice o politiku. Cílem výukového bloku bylo přiblížit žákům zásady fungování demokratického státu, a vysvětlit, jakým způsobem funguje volební systém v České republice. Každá z vyučovacích hodin pak měla blíže specifikovaný výukový cíl.

Výukový blok byl zpracován v návaznosti na RVP pro gymnázia, respektive Školní vzdělávací program GYOA (dále jen ŠVP). Podle tohoto dokumentu má vyučovací předmět Základy společenských věd rozvíjet poznatky z tohoto oboru a přispívat k utváření vlastní identity žáků. Téma občan ve státě je vyučováno ve druhém ročníku vyššího gymnázia (ŠVP GYOA, 2017).

Z učiva, které je v ŠVP obsaženo v rámci tohoto tématu, jsem se zaměřila na charakteristiku demokracie, volby a volební systémy. Ze zmíněných výstupů jsem v hodinách obsáhla následující: *„Žák vyloží podstatu demokracie; rozlišuje složky politického spektra, porovnává přístupy vybraných politických seskupení k řešení různých otázek a problémů každodenního života občanů; vyloží podstatu komunálních a parlamentních voleb, na příkladech ilustruje možné formy aktivní participace občanů v životě obce či širších společenstevích“* (ŠVP GYOA, 2017, s. 112-113).

V následující části je podrobně popsán průběh jednotlivých hodin, charakteristika cílů pro každou z nich a výčet výukových metod, které byly ve výuce použity.

12.1 První hodina

Počet žáků: 26

Průběh hodiny:

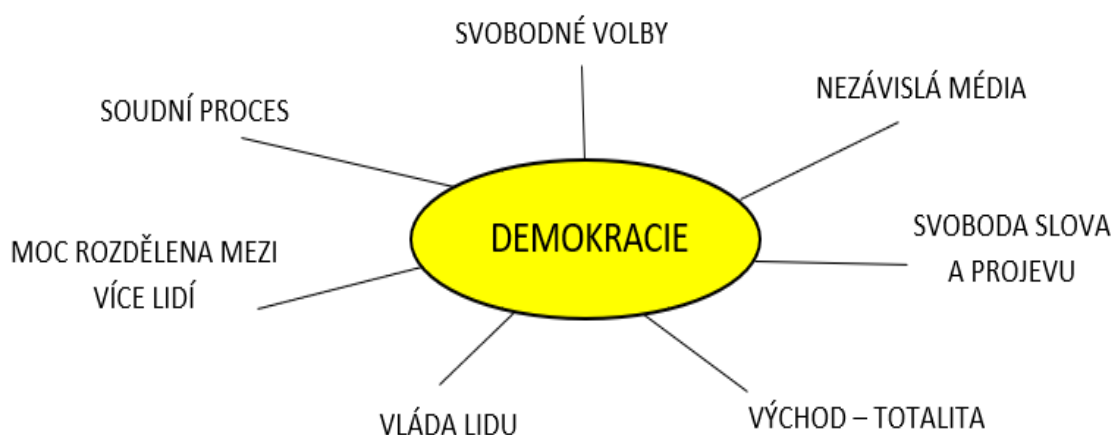
1. Dotazník 1.
2. Brainstorming – Co si představíte pod pojmem demokracie?
3. Video – Dear young people, don't vote!
4. Prezentace a diskuse – Postoje mladých lidí k politice

Dotazník – Příloha 1.

Brainstorming – Demokracie

Žáci se měli zamyslet nad tím, co pro ně znamená demokracie. Jejich úkolem bylo odpovědět na následující otázky: Co si představíte pod pojmem demokracie? Co Vás napadne v souvislosti s tímto pojmem? Co je pro demokracii charakteristické? Z odpovědí jsme následně vytvořili na tabuli myšlenkovou mapu a společně jsme jednotlivé body okomentovali.

Myšlenková mapa:

Žáci charakterizovali demokracii jako „vládu lidu“. Každý občan má právo podílet se na fungování demokratického státu, moc je zároveň rozdělena mezi více lidí. Mezi základní charakteristiku demokracie zařadili svobodu slova a projevu, nezávislost médií a svobodné volby. Dále zmínili to, že v demokratickém státě má každý právo na spravedlivý soudní proces a bez rozsudku nemůže být odsouzen. Poslední, co je v souvislosti s demokracií napadlo, bylo tvrzení „východ – totalita“. Jeden z žáků tvrdil, že čistě demokratický stát nikdy nemůže existovat, vždy bude mít totiž nějaké prvky totality. K tomuto názoru se poté v diskusi přidalo více z nich.

Video – Dear young people, don't vote!

Podívali jsme se na krátké video a následně jsme se zabývali tím, proč jsem jim ho pustila a co nám vlastně říká. Žáci správně interpretovali sdělení, které mělo video předat, a sice: „Volby jsou důležité!“. Krátce jsme diskutovali o tom, jaké pocity v nich video vyvolalo a zda by mohlo změnit jejich názor. Většina z nich tvrdila, že video by je donutilo zamyslet se a jít k volbám. Ostatní by videu nepřikládali příliš velký význam.

Odkaz na video: <https://www.youtube.com/watch?v=t0e9guhV35o>

Prezentace (Příloha 2.), diskuse

Prezentace obsahovala data týkající se mladých lidí a jejich postojů k politickému dění. Nejdříve jsme se podívali na graf ukazující nezájem mladých lidí o politiku v rámci zemí OECD. Data byla pro žáky překvapivá, protože Česká republika v tomto průzkumu vycházela skoro nejhůř ze všech. V souvislosti s tím jsme následně probírali možné důvody nezájmu o politiku. Žáci mezi tyto důvody zařazovali: nedostatečnou informovanost, obecný nezájem a nechuť k politice, nedůvěru v politické představitele nebo tvrzení, že „jeden hlas nic nezmění“. Dále jsme probírali samotnou volební účast mladých lidí v kontrastu s ostatními věkovými skupinami a celkovou volební účastí v České republice. Nakonec jsme se dostali k volebním preferencím, přičemž jsme se nejdříve podívali na předvolební průzkum, který zobrazoval obecné preference napříč všemi voliči. Následně se žáci měli zamyslet nad tím, jak by vypadal graf preferencí

v případě voličů ve věku 18-24 let. Které strany by posílily a které by naopak oslabily? V tomto případě žáci naprosto správně odhadli, které politické strany zvolí mladí lidé, zároveň také správně označili strany, jež nebudou v rámci mladých voličů příliš populární. Nakonec jsme se podívali na výsledky posledních voleb do Poslanecké sněmovny a společně srovnali, jak se preference mění v závislosti na věkové skupině voličů.

Cíle výuky

Žáci:

- rozumí pojmu demokracie a umí vysvětlit její principy
- chápou důležitost voleb a volební účasti

12.2 Druhá hodina

Počet žáků: 27

Průběh hodiny:

1. Prezentace, diskuse – Volby a volební systém
2. Aktivita „Volby“

Prezentace (Příloha 3.), diskuse

Prezentace obsahovala základní informace týkající se voleb a volebního systému v České republice. Nejdříve jsme se zaměřili na charakteristiku voleb. Žáci měli vysvětlit, co znamenají jednotlivé body této charakteristiky: „Volby jsou všeobecné, rovné a tajné“. Poté jsme si vysvětlili rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem. Dále jsme probírali jednotlivé úrovně voleb a volební účast na každé z úrovní. Nakonec jsme se dostali k rozdílu mezi poměrným a většinovým volebním systémem. Informace z prezentace jsem žákům nepřeríkávala, ale snažila jsem se zapojit do výuky. V průběhu prezentace jsem žákům kladla otázky tak, aby byli sami schopni charakterizovat probírané pojmy.

Volby

Žáci obdrželi pracovní list, na kterém byl seznam čtyř kandidátů na prezidenta. Společně jsme jednotlivé kandidáty zařadili do pravice/levice a popovídali jsme si o tom, jestli nám připomínají nějakou stranu, kterou známe. Následně jsme okomentovali jednotlivé body volebního programu a diskutovali jsme o tom, zda s daným názorem souhlasíme či nikoliv. Poté jsem každému z nich rozdala volební lístky (nastřihaná jména jednotlivých kandidátů) a žáci se měli rozhodnout pro jednoho z nich. Když měli jasno, přicházeli postupně za mnou a vhažovali volební lístky do „urny“.

Tuto aktivitu jsem zvolila, abych žákům umožnila vyzkoušet si, jaké to je jít volit. Záměrně jsem vybrala jednotlivé body v programu tak, aby nebylo úplně jednoznačné, s kým by se ztotožnili.

Pracovní list:

1. Přečtete si informace o jednotlivých kandidátech.
2. Zamyslete se nad tím, kam by mohli být podle svých názorů zařazeni. (pravice/levice)
3. Připomínají Vám nějakou politickou stranu, kterou znáte?

Kandidáti

doc. PhDr. Petra Novotná, PhD.

- Prosazuje genderovou rovnost a manželství pro všechny
- Podpora sociálně slabých
- Je pro zavedení eura
- Za nezávislost médií

JUDr. Karel Novák, PhD.

- Proti globalizaci
- Kritik současné politické scény
- Odmítá migraci
- Odsuzuje menšiny
- Hlavní motto: „Láska k vlasti“

Ing. Josef Hovorka

- Podpora tradiční rodiny
- Je pro zavedení trestu smrti
- Kritizuje současnou ekonomickou situaci
- Proti kapitalismu

PhDr. Jana Vomáčková

- Humanitární a charitativní činnost
- Bojuje za ochranu životního prostředí a práva zvířat
- Prosazuje odchod z EU
- Pro legalizaci marihuany

Volební lístky:

doc. PhDr. Petra Novotná, PhD.

JUDr. Karel Novák, PhD.

Ing. Josef Hovorka

PhDr. Jana Vomáčková

Cíle výuky

Žáci:

- chápou rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem
- jsou schopni charakterizovat volby a jejich funkce
- umí popsat jednotlivé úrovně voleb v České republice
- dokážou vysvětlit rozdíl mezi poměrným a většinovým volebním systémem; jsou schopni vybrat volební systém pro jednotlivé úrovně voleb

12.3 Třetí hodina

Počet žáků: 23

Průběh hodiny:

1. Volby – vyhlášení prezidenta
2. Aktivita „Ideální strana“
3. Dotazník 2.
4. Závěrečná reflexe

Volby – vyhlášení prezidenta

Po sečtení všech hlasů jsme ve třídě vyhlásili zvoleného prezidenta. Vzhledem k tomu, že jeden z kandidátů dostal většinu hlasů, druhé kolo voleb se nekonalo. Celkem 19 hlasů obdržela kandidátka doc. PhDr. Petra Novotná, PhD., na druhém místě, s počtem 5 hlasů, skončil Ing. Josef Hovorka. Zbylí dva kandidáti, JUDr. Karel Novák PhD. a PhDr. Jana Vomáčková, obdrželi shodně 1 hlas. Jeden z žáků se rozhodl nehlasovat a do „urny“ vhodil prázdný hlas.

Aktivita „Ideální strana“

Žáci byli rozděleni do šesti skupin – pět skupin bylo po čtyřech a jedna po třech. Jejich úkolem bylo vymyslet 5 bodů programu pro ideální politickou stranu. Žáci se ve skupině museli shodnout na tom, co je pro ně důležité a co by měla mít ve svém programu strana, se kterou by se ztotožnili. Potom, co měli vypracované své body, spojili jsme dohromady

vždy dvě skupiny, které se opět měli shodnout na ideálních bodech. Žáci tedy pracovali ve skupinách po osmi (jedna po sedmi) a vytvářeli svůj program. V rámci skupiny diskutovali nad jednotlivými body a následně si odhlasovali, co je pro ně nejdůležitější. Výsledné body jsme pak zaznamenali na tabuli (Tabulka č.5). Na konci jsme si probrali, proč je pro ně podstatné právě to, co uvedli a společně jsme pak odhlasovali skupinu, jejíž program nás zaujal co nejvíce. Vítězem se stala skupina č.2.

Tabulka 5.: Ideální strana

SKUPINA 1.	SKUPINA 2.	SKUPINA 3.
- zlevnění bydlení - modernizace technologií - nezávislost médií - zachování Kč - zůstat v EU	- zachování koruny - zůstat v EU - snížení daní, snížení inflace - ekologie, práva zvířat - reforma systému dávek	- ekologie, práva zvířat - podpora menšin a sociálně slabých - nezávislost médií - manželství pro všechny - kladný vztah k EU

Dotazník – Příloha 4.

Závěrečná reflexe

Na konci hodiny jsme shrnuli, co jsme se během výuky naučili. Diskutovali jsme o jednotlivých aktivitách a průběhu hodin.

Cíl výuky

Žáci:

- chápou význam politických stran
- zvládnou zařadit jednotlivé názory a volební programy do politického spektra (pravice/levice)

12.4 Zvolené výukové metody

1. Brainstorming
2. Myšlenková mapa
3. Práce s videem
4. Práce s obrazem
5. Diskuse
6. Inscenační metody
7. Didaktické hry
8. Skupinová práce

V rámci odučených hodin bylo zvoleno několik výukových metod, které mi pro dané téma přišly nejvhodnější. Z důvodu rozvoje kritického myšlení, probíhali jednotlivé hodiny podle modelu E-U-R (evokace, uvědomění, reflexe). Zároveň jsem usoudila, že v hodinách základů společenských věd je důležité s žáky komunikovat, proto jsem i při samotném výkladu kladla žákům otázky a zapojovala je do výuky tak, jak jen to bylo možné.

První metodou, kterou jsem zvolila byl brainstorming a následné vytvoření myšlenkové mapy. Tuto metodu jsem zvolila, protože jsem chtěla žáky „vtáhnout“ do tématu a zároveň jsem chtěla zjistit, jaké postoje zastávají a co pro ně vlastně demokracie znamená. Následně jsme zhlédli krátké video, které mělo za cíl rozproudit diskusi na téma Mladí lidé a volby. Diskuse probíhala krátce, ale zapojila se velká část třídy. Další metoda, kterou jsem zvolila byla práce s obrazem, respektive grafy. Pomocí grafů jsem žákům interpretovala výsledky jednotlivých průzkumů, které se týkaly postojů mladých lidí k politice (zájem o politické dění, volební účast, stranické preference) a každý z nich byl porovnán s obecnými postoji všech voličů. Skrze práci s obrazem jsem chtěla docílit toho, aby si dokázali lépe představit rozdíl v postojích mezi skupinou mladých lidí, ostatními věkovými skupinami a celkovou populací.

Ve druhé hodině jsme se věnovali samotným volbám a volebnímu systému v České republice. Snažila jsem se vyhnout frontální formě výuky tak, že jsem před samotným výkladem jednotlivých témat zapojila žáky do výuky. Během prezentace jsem jim kladla otázky a postupně jsme se společně dobrali ke správným odpovědím. Pro lepší představu toho, jak výuka probíhala, bych chtěla uvést následující příklad, ve kterém jsme se snažili přijít na trvání volebního období prezidenta České republiky. Nejdříve jsem se žáků na tuto otázku zeptala a vzhledem k tomu, že jejich odpovědi byly různorodé, přešli jsme k hlasování. Dopadlo to tak, že většina třídy trvala na čtyřletém volebním období, pár jedinců bylo pro období pětileté a jeden z žáků zastával názor, že prezident ČR je volen na šest let.

Rozhodla jsem se tedy logicky vyvodit správnou odpověď. Začala jsem u vzniku samostatné České republiky. Společně jsme se dobrali k tomu, že vznikla v roce 1993 a následně jsme dali dohromady všechny prezidenty a počet období strávených v úřadu. Dále jsme konstatovali, že příští prezidentské volby nás čekají v roce 2023, poté už stačilo jednoduše vypočítat správný počet let. Nutno dodat, že pětileté volební období pro prezidenta ČR bylo pro žáky v naprosté většině případů novinkou. Po dokončení prezentace jsme se dostali k aktivitě Volby, přičemž byla zvolena metoda inscenační, která by se taktéž mohla zařadit do kategorie didaktických her. Žáci se při této aktivitě vcítili do role voliče a jejich úkolem bylo zvolit si prezidenta. Před samotnou volbou jsme diskutovali o kandidátech a bodech, které měli v programu.

V poslední hodině jsem chtěla do výuky zakomponovat skupinovou práci. Třídu jsem neznala, takže prvotní rozdělení do skupin jsem nechala na žácích, druhotné rozdělení jsem pak určila já. Aktivita Ideální strana byla založena na práci ve skupině, schopnosti diskutovat a shodnout se na společných závěrech. Žáci komunikovali, argumentovali a snažili se ostatní přesvědčit o svých názorech, pokud se na něčem neshodli, přišlo na řadu demokratické hlasování v rámci skupiny. Výukový blok jsme uzavřeli reflexí, která se zaměřovala na nové vědomosti žáků, výuku a použité metody.

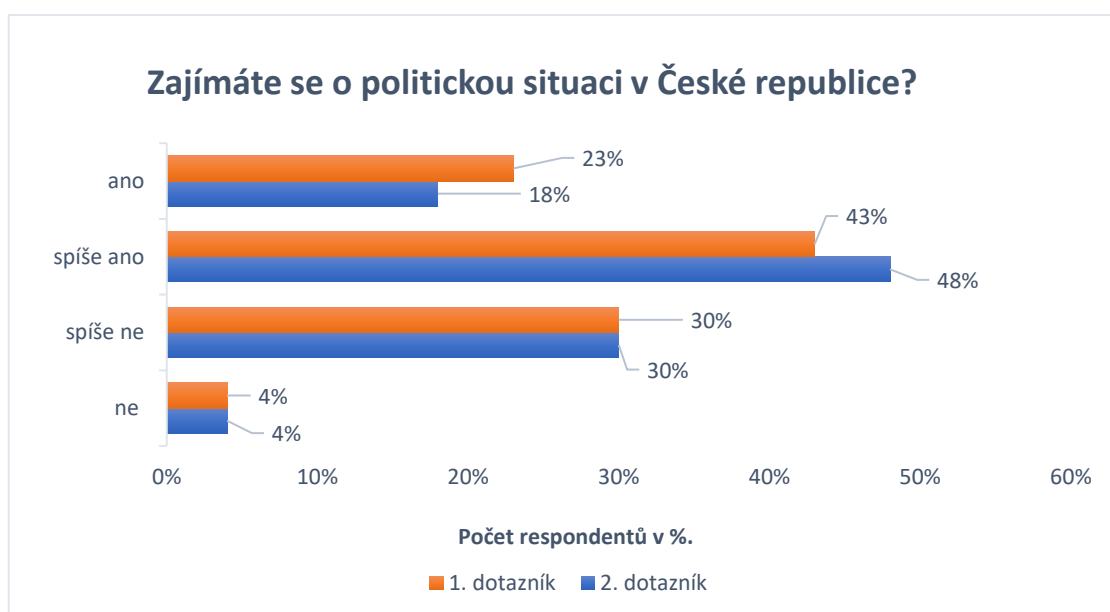
13 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

I přesto, že na dotazník odpovídalo malé množství respondentů, jsou výsledky uvedeny v procentech. V závorkách je pak uveden přesný počet respondentů. Pro přepočítání na procenta jsem se rozhodla proto, že na každý dotazník mi odpovídal jiný počet žáků. První dotazník vyplnilo celkem 26 respondentů a druhý dotazník pouze 23 respondentů.

Postoje žáků

První část dotazníku se zabývala postoji k politice. Nejdříve odpovídali na otázku týkající se jejich zájmu o politickou situaci v České republice. V prvním dotazníku uvedlo celkem 66 % respondentů (17 žáků), že se o dění zajímá nebo spíše zajímá. Zbýlých 34 % (9 respondentů) o politickou situaci zájem nejeví. Ve druhém dotazníku byly výsledky podobné, shodných 66 % (15 respondentů) se o politiku zajímá a 34 % (7 žáků) o politiku zájem nemá (Graf 5).

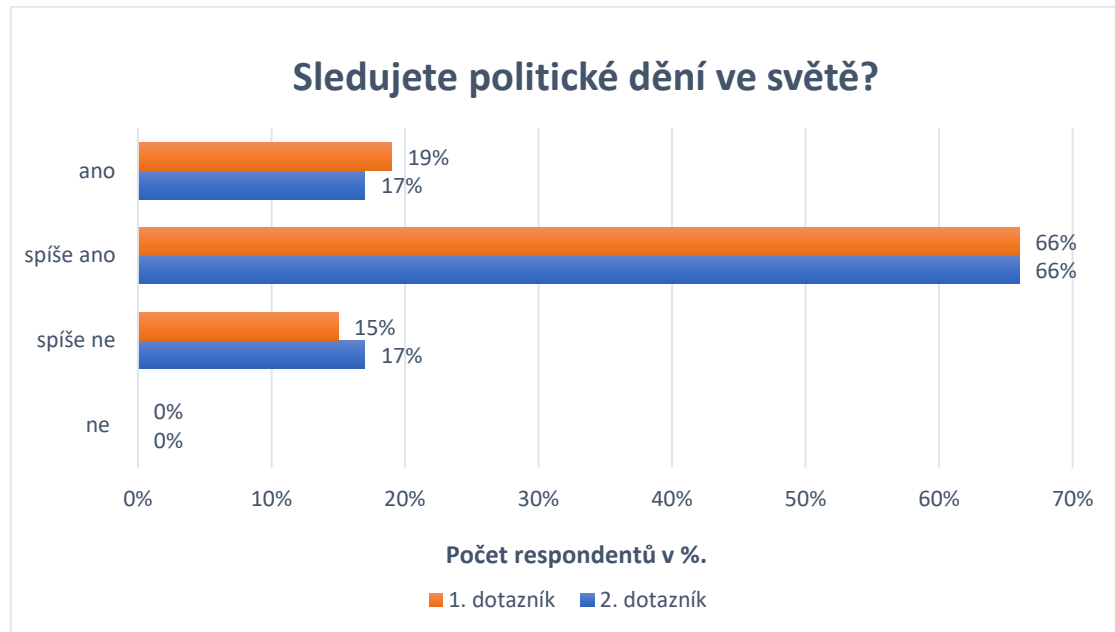
Graf 5.: Zájem o politiku

Druhá otázka se zabývala politickou situací ve světě. I v tomto případě byly odpovědi téměř shodné. Výsledky prvního dotazníku byly následující, celkem 85 % (22 respondentů) sleduje politickou situaci ve světě a pouze 15 % (4 žáci) udává, že dění

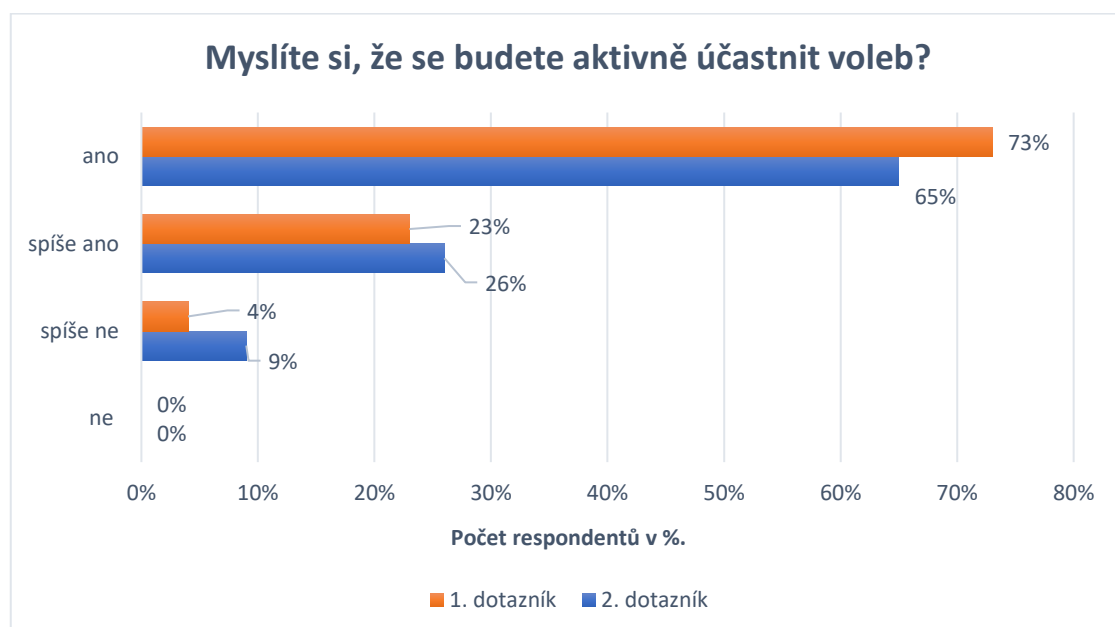
ve světě spíše nesleduje. Ve druhém dotazníku pak vychází, že 83 % (19 žáků) politické dění sleduje a zbylých 17 % (4 žáci) spíše ne. (Graf 6).

Graf 6.: Politické dění ve světě

Poslední otázka zabývající se postoji k politice se zaměřovala na budoucí angažovanost ve volbách. V prvním dotazníku deklarovalo svou budoucí účast 96 % žáků (celkem 25 respondentů). Ve druhém dotazníku pak aktivní účast na volbách potvrdilo 94 % z nich (celkem 21 respondentů) (Graf 7).

Graf 7.: Volební účast

Vzhledem k tomu, že na první hodině bylo 26 žáků, a druhé hodiny se účastnilo 23 žáků, nelze z porovnávání této části dotazníků vyvozovat hlubší závěry. Stejně otázky jsem do obou dotazníků zařadila proto, abych zjistila, jaké postoje žáci zastávají.

Znalosti žáků

Druhá část dotazníku zkoumala znalosti žáků z oblasti politologie. Nejprve měli vysvětlit rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem. Na tuto otázku odpověděl správně pouze 1 respondent, dalších 7 pak správně charakterizovalo alespoň aktivní volební právo. Častou odpovědí pak bylo: „Aktivní právo znamená, že využívám právo chodit k volbám. Pasivní volební právo znamená, že k volbám chodit můžu, ale nevyužívám to.“ Když respondenti vyplňovali dotazník podruhé, všichni na tuto otázku již odpověděli správně.

Další otázka se ptala na prvního prezidenta České republiky. Celkem 23 žáků uvedlo Václava Havla, odpověděli tedy správně. Zbylé 3 odpovědi pak zůstaly nevyplněné. Ve druhém dotazníku pak všichni žáci uvedli správnou odpověď.

Nejvíce mě překvapily odpovědi na následující otázku, a sice „Na jak dlouho je volen prezident ČR?“. V tomto případě měli žáci na výběr ze čtyř odpovědí: a) 3 roky, b) 4 roky, c) 5 let, d) 6 let. Celkem 20 žáků zvolilo jako správnou odpověď za b) 4 roky. Ostatních 6 respondentů pak správně označilo odpověď c) 5 let. Po odučených hodinách vyplnili všichni tuto otázku správně.

Následující dvě otázky se zaměřovaly na způsob volby prezidenta ČR před rokem 2013, a tím, jakým způsobem je volen teď. Nepřímou volbu prezidenta správně charakterizovali pouze 2 respondenti, přímou volbu pak správně popsalo 10 z nich. Některé odpovědi byly v této části přinejmenším úsměvné. Někteří respondenti si nebyli vědomi toho, že by se volba prezidenta nějak lišila, jiní do odpovědí psali např. normálně, demokraticky nebo volbami. Druhý dotazník dopadl v této části o mnoho lépe. Celkem 17 žáků charakterizovalo nepřímou volbu prezidenta správně, čtyři z nich pak napsali pouze částečnou odpověď a sice, že prezident byl volen pouze Senátem nebo Poslaneckou sněmovnou, jedna odpověď pak zůstala nevyplněná. Přímou volbu

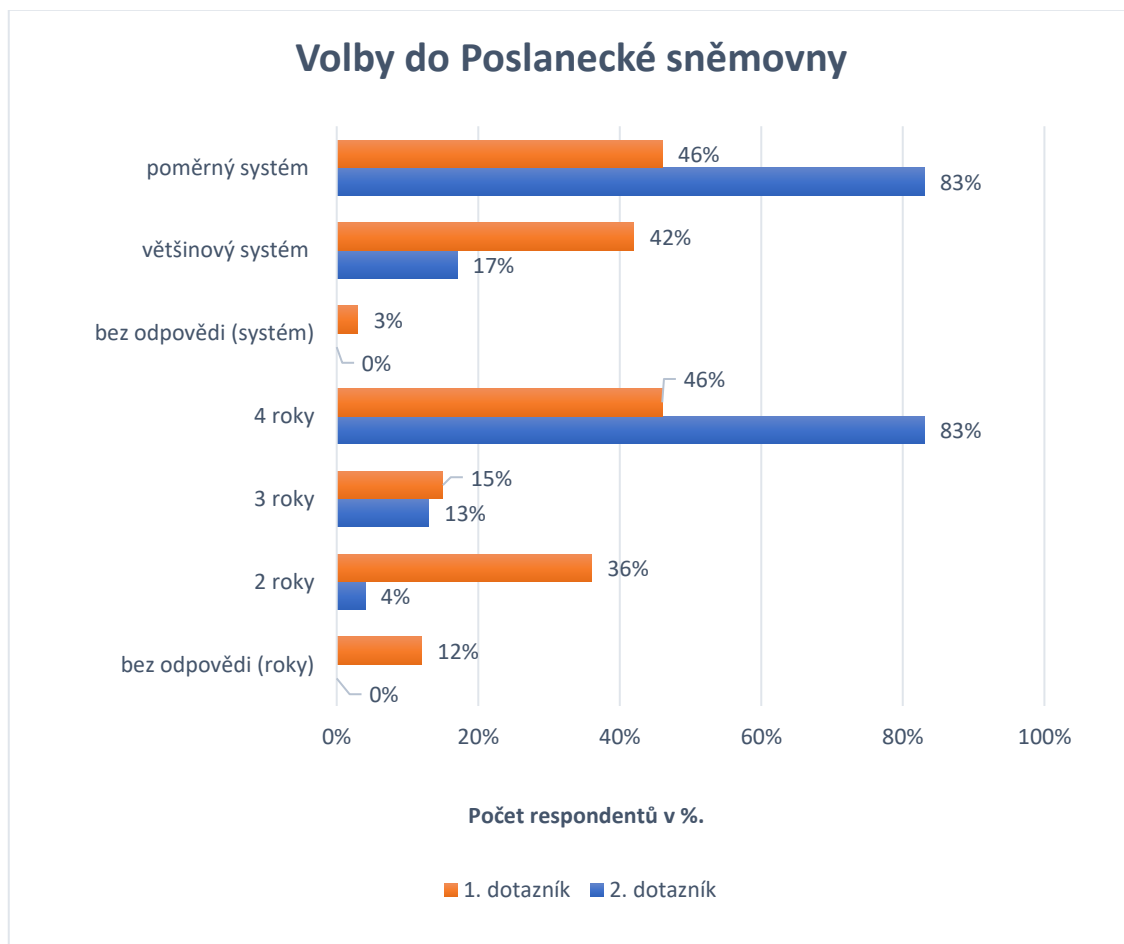
prezidenta pak měli správně skoro všichni, pouze jeden z respondentů na tuto otázku odpověď nevedl.

Poslední dvě otázky, uvedené v této části dotazníku, se zabývaly volbou do Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky. Žáci měli za úkol vybrat správnou odpověď z následujících tvrzení:

4. Do Poslanecké sněmovny se volí většinovým / poměrným volebním systémem. Poslanci jsou voleni každé dva / tři / čtyři roky.
5. Volby do Senátu se konají každé dva / tři / čtyři roky, přičemž se vždy volí polovina / třetina / čtvrtina všech senátorů. Do Senátu se volí většinovým / poměrným volebním systémem.

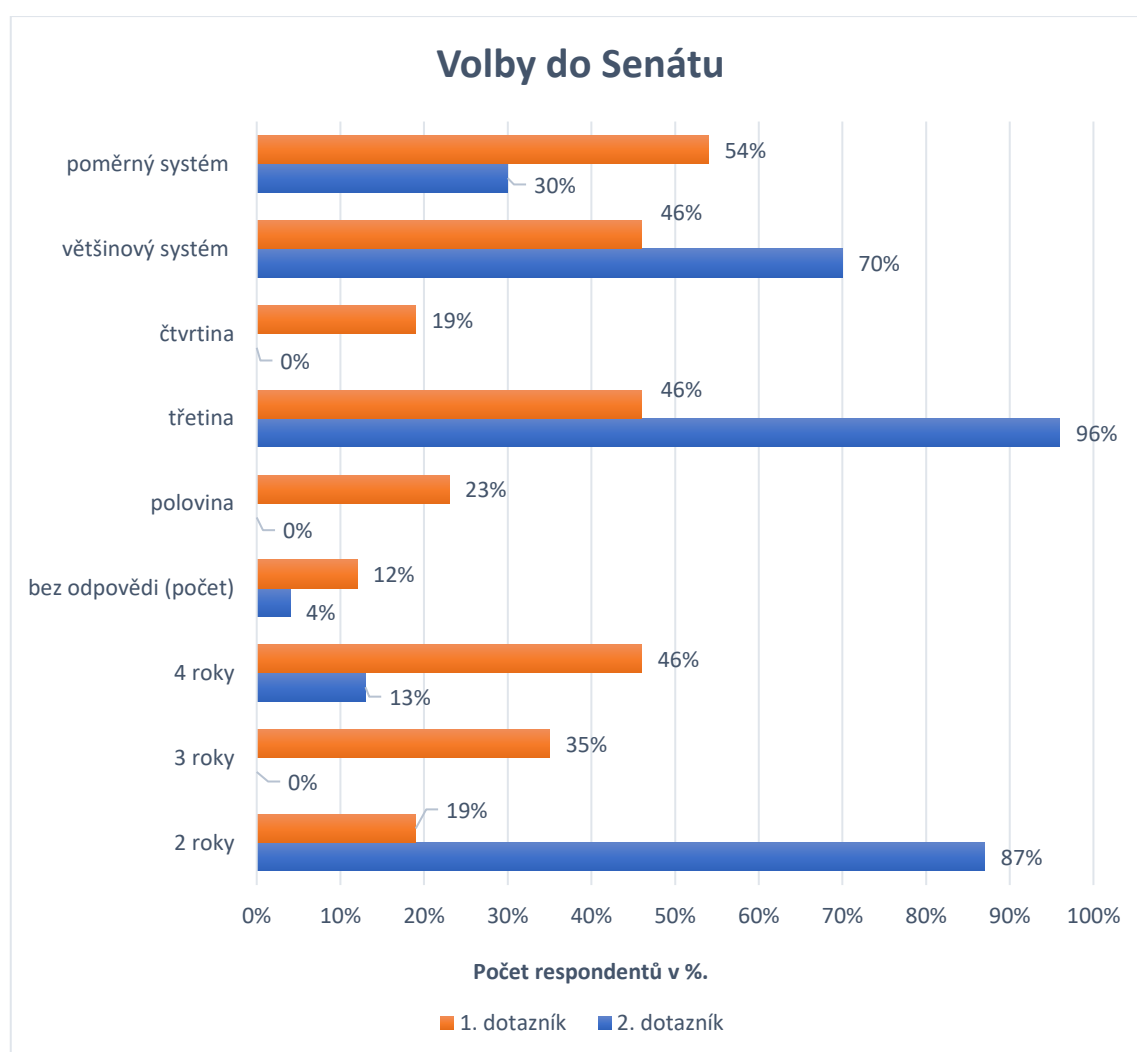
Pro lepší názornost jsem výsledky obsažené v obou dotaznících zpracovala graficky.

Graf 8.: Volby do Poslanecké sněmovny

Poměrný volební systém, který se využívá při volbě do Poslanecké sněmovny, zvolilo správně v rámci prvního dotazníku pouze 46 % (12 žáků). Shodných 46 % (12 žáků) pak také správně vybralo čtyřleté volební období. V obou případech tedy více než polovina nebyla schopná na danou otázku odpovědět. Ve druhém dotazníku se objevila převaha správných odpovědí. Poměrný volební systém tentokrát zakroužkovalo 83 % (19 žáků), a čtyřleté volební období pro poslance zvolilo rovněž 83 % (19 respondentů) (Graf 8).

Graf 9.: Volby do senátu

Co se týče voleb do Senátu, většinový volební systém v prvním dotazníku správně vybrala necelá polovina respondentů (46 % - 12 žáků). Nejčastěji žáci tvrdili, že volby do Senátu se konají každé čtyři roky. Tuto odpověď zvolilo celkem 46 % z nich (12 žáků),

na druhém místě volili možnost 3 roky (celkem 35 % - 9 respondentů). Správnou odpověď, tedy to, že volby do Senátu se konají každé dva roky, označilo pouhých 19 % (5 respondentů). Tvrzení, že se mění vždy jedna třetina všech senátorů vybralo celkem 46 % (12 žáků). Druhý dotazník dopadl podstatně lépe, využití většinového volebního systému vybralo 70 % z nich (16 respondentů). Jednu třetinu senátorů správně zakroužkovalo 96 % (22 žáků). Ovšem největší rozdíl ve výsledcích můžeme vidět v intervalu konání voleb. Volby do Senátu konající se každé dva roky správně zvolilo 87 % dotázaných (20 žáků) (Graf 9).

Zpětná vazba žáků

Součástí druhého dotazníku byly navíc doplňující otázky týkající se odučených hodin, abych od žáků měla zpětnou vazbu. První otázka se zaměřovala na to, jaké aktivity se žákům nejvíce líbily a proč. Jako nejoblíbenější aktivitu zvolili „Ideální stranu“. Důvodem bylo to, že je zajímavé, jaké názory mají ostatní spolužáci a chtěli zjistit, co je pro ně důležité. Na druhém místě skončila aktivita „Volby“. Byla pro ně zajímavá tím, že si mohli vyzkoušet volby nanečisto, zároveň je zajímavé, kolik z nich se přikloní k pravici/ levici a jak samotné volby dopadnou. Po skončení hodiny, kdy jsme hlasovali o kandidátech na prezidenta, žáci probíraly volby a jejich možné výsledky i mimo výuku.

Druhá otázka zjišťovala, co se jim na hodinách líbilo. Většina z nich uváděla zábavnou formu učení, aktivity, ve kterých si mohli vyzkoušet nové, zajímavé věci a také samotnou aktivitu a komunikaci vyučujícího směrem k žákům. Někteří žáci pak vyzdvihovali diskusi, která probíhala v rámci všech hodin. Jeden z respondentů uvedl: „Líbilo se mi, jak jsme hodně mluvili (i když jsme nemluvná třída).“ Dále oceňovali smysluplný, stručný výklad a závěrečné opakování. Třetí otázka se naopak snažila zjistit, co se žákům na hodinách nelíbilo. Naprostá většina neměla k hodinám žádné výhrady. Občas se ale v dotaznících objevilo, že bylo na téma málo času a bylo by dobré, kdyby se s tématem seznámili více do hloubky. Někteřím pak přišlo, že během hodiny museli odpovídat na mnoho otázek, přičemž neměli potřebu se zapojovat.

Další sada otázek se týkala aktivity „Volby“. První z nich se ptala na spokojenost výsledku voleb. Vzhledem k tomu, že žáci ve volbách hlasovali téměř jednohlasně, většina z nich na tuto otázku odpověděla kladně. Taktéž odpovídali také na otázku, zda bylo těžké se rozhodnout, většina z nich odpovídala, že ne nebo spíše ne.

Dále se měli zamyslet nad tím, co se jim na kandidátech líbilo nebo naopak nelíbilo. Nejvíce je zaujala různorodost názorů skrze jednotlivé body volebních programů. Dále uváděli přijetí eura či vystoupení z Evropské unie. V tomto případě se zamýšleli nad tím, co by pro Českou republiku bylo lepší a podle toho pak zvolili kandidáta. Podle některých bylo u každého něco s čím nesouhlasili, snažili se tedy „zvolit nejmenší zlo“, a tak si vytvářeli seznam „pro a proti“, aby pro ně bylo snazší vybrat svého prezidenta. Jeden z žáků pak do dotazníku uvedl, že popis kandidátů byl nereálný.

Nakonec se otázka zaměřila na názor, který je nejvíce zaujal. Někteří psali věci, které jsou pro ně důležité a jiní komentovali názory, se kterými se nemohli ztotožnit. Nejvíce je ovšem zaujal kontroverzní názor na zavedení trestu smrti, který se setkal s negativní odezvou. V této otázce dále žáci psali své postoje k jednotlivým bodům, přičemž často vybírali tvrzení, která jsou v dnešní době aktuální a důležitá. Nejvíce zmiňovali ekologii, charitativní činnost a manželství pro všechny.

14 ZHODNOCENÍ VÝUKY

Výuku bych celkově hodnotila pozitivně. Jednotlivé aktivity na sebe navazovaly a každá z nich byla zařazena ve správný čas. Brainstorming na začátku hodiny navedl žáky na tematiku, kterou jsme se následně zabývali. Využití videa pak pomohlo žáky rozmluvit a ukázat jim, proč se vlastně věnujeme právě tomuto tématu. Co se týče prezentací a výkladu, vše bylo stručné a srozumitelné. Názorné ukázky grafů týkajících se postojů mladých lidí k politice umožnily žákům lépe si představit danou situaci a zároveň měli po celou dobu možnost vyjádřit se k dané problematice. Myslím si, že ve společenských vědách je důležité s žáky komunikovat, proto se mi líbilo, že se většina z nich zapojovala do výuky i během samotného výkladu.

Didaktické hry, tedy aktivita „Volby“ a „Ideální strana“, pak umožnily žákům zapojit se do tématu naplno. Mohli si vyzkoušet volby nanečisto a popřemýšlet, jaké názory jsou pro ně nejdůležitější. Vzhledem k tomu, co následně psali žáci do dotazníku, je jasné, že právě tyto aktivity je zaujaly nejvíce.

Podle mého názoru by tento výukový program mohl být využíván při vyučování tématu voleb a volebního systému. Myslím si ale, že na výuku bylo příliš málo času. Kdybych mohla výuku realizovat znovu, zvolila bych alespoň 6 vyučovacích hodin. Mohla bych tak žákům nechat větší prostor na diskusi a zařadit do výkladu podrobnější informace. Poslední hodinu bych pak věnovala celkovému zhodnocení výuky a reflexi jednotlivých aktivit.

Zpětná vazba z pohledu uvádějícího vyučujícího

Zpětnou vazbu na výukový blok jsem tedy obdržela skrze dotazník od žáků. Následně jsem hodiny refleктоvala z mého hlediska, a nakonec jsem o zpětnou vazbu poprosila také uvádějícího vyučujícího, který výuku ohodnotil následovně: *„Dominika se ve svých lekcích zaměřila na problematiku demokracie, voleb a volební účasti mladých. Ze svého pohledu oceňuji zejména pestrou náplň hodin – Dominika během nich prostřídala rozmanité způsoby zapojení studentů (diskuse celé třídy, video, pracovní list, simulace voleb, přímé otázky, skupinová práce). Teoretický výklad se prolínal s motivačními otázkami a díky dobré prezentaci, vztažené k aktuálním problémům, přirozeně vzbuzoval zájem o aktuální politiku. Dominika vedla hodiny velice živě; i přes komplikovanou situaci (s danou třídou se neznala a jde spíše o tišší třídu) obratně kontaktovala jednotlivé studenty a dokázala je přimět k zapojení. Díky tomu byly všechny lekce velice živé a studenty viditelně zaujaly – což sami zmiňovali. Z pohledu pozorujícího pedagoga lze sotva co vytknout – spíše je možné se inspirovat.“*

15 DISKUZE

Výukový blok měl přiblížit žákům pojem demokracie, politickou situaci v České republice, volební systémy a vysvětlit jim, jakým způsobem u nás probíhají volby na jednotlivých úrovních. Z oblasti politologie jsem si vybrala téma volby a volební systém, protože si myslím, že tato problematika je aktuální a mělo by se o ni zajímat více mladých lidí. Průzkumy OECD (2016) a ICCS (2010) zabývající se zájmem o politiku uvádí, že v České republice není zájem mladých příliš na vysoké úrovni. Z výsledků průzkumu OECD (2016) vyplývá, že zájem jeví pouze 40 % mladých lidí, průzkum ICCS (2010) se taktéž pohybuje kolem 40 % dotázaných. V dotazníkovém šetření byly výsledky poněkud lepší, celkem 66 % respondentů uvedlo zainteresovanost na politickém dění v České republice. Sledovanost politické situace ve světě se pak pohybovala na vyšší úrovni. Více než 80 % žáků sleduje společensko-politické dění ve světě.

Po první odučené hodině a vyhodnocení prvního dotazníku mě velice překvapil nedostatek znalostí žáků. Očekávala jsem, že alespoň některé základní informace týkající se politologie budou znát. Vzhledem k tomu, že se s tímto tématem setkávají žáci středních škol až ve druhém ročníku, většina z nich nebyla s problematikou seznámena. Po absolvování výukového bloku byly jejich vědomosti na mnohem vyšší úrovni. Úroveň znalostí z oblasti politologie má signifikantní vliv na utváření budoucích postojů k volební účasti.

Jak uvádí Kudrnáč (2017), žáci s vysokou politickou znalostí deklarují vyšší možnost účasti ve volbách než žáci, kteří znalosti nemají. V případě dotazníku, který žáci vyplnili, nebyl ovšem zaznamenán vliv základních znalostí na deklarovanou účast. I přesto, že žáci nedisponovali vědomostmi z oblasti politologie, naprostá většina z nich potvrdila budoucí účast na volbách. Na základě výzkumného šetření lze ale konstatovat, že celková výuka měla pozitivní vliv na získání a upevnění nových znalostí žáků. Oproti tomu nebyla zaznamenána žádná změna v otázkách postojů k politickému dění.

Výukové metody použité při jednotlivých hodinách se jeví jako vhodně zvolené. Pokud jde o první výzkumnou otázku *“Které ze zvolených výukových metod byly pro výuku politologie nejvhodnější?”*, myslím si, že největší pozitivum přinesla diskuse, která byla součástí všech aktivit zapojených do výuky. Maňák a Švec (2003) popisují diskusi jako významný prvek, který pomáhá zapojit žáky do edukačního procesu. Hlavním cílem diskusních metod je naučit žáky komunikovat mezi sebou, vnímat ostatní a umět jim naslouchat (Kotrba & Lacina, 2007). V mém případě se tato metoda taktéž osvědčila, žáci měli během diskuse možnost vyjadřovat se k jednotlivým problémům, diskutovat se spolužáky a byli tak plnohodnotně zapojeni do vzdělávacího procesu.

Co se týče druhé výzkumné otázky *„Jakým způsobem by mohl použitý výukový program zkvalitnit výuku politologie?“*, využití různých metod v rámci výuky se ukázalo jako podnětné. Vzhledem k tomu, že výuka nebyla vedená klasickou frontální formou, ale byla obohacena o aktivizační metody výuky, měli žáci větší prostor vyjadřovat se. Lze říci, že využití diskusních metod přispělo k většímu zájmu o probíranou látku, aktivity Volby a Ideální strana vedly žáky ke kritickému myšlení, rozvíjely jejich komunikační schopnosti a práci ve skupinách. Kotrba a Lacina (2015) ve své publikaci uvádí kombinaci výkladu doplněného o aktivizační metody jako nejvhodnější formu výuky. Stejně stanovisko uvádí také Maňák a Švec (2003), Petty (2013) a Zormanová (2012). Všichni ze zmíněných autorů se shodují na pozitivním vlivu využití různorodých metod na zkvalitnění výuky.

Podle závěrečné reflexe ze strany žáků je zřejmé, že v naprosté většině případů byli s výukovým blokem spokojeni. Oceňovali výběr jednotlivých aktivit i způsob předávání nové látky. Zpětná vazba, kterou jsem obdržela od vyučujícího, jenž byl přítomen na hodinách, byla taktéž velmi pozitivní. Vyzdvihl především zapojení a střídání různých metod výuky a dokreslení tématu skrze aktuální problémy.

Jsem si samozřejmě vědoma toho, že výsledky lze vztahovat pouze na třídu, ve které výzkum probíhal. Vypracovaný výukový blok by ale mohl sloužit jako podnět či inspirace k dalším výzkumům, které se zabývají podobnou problematikou. Výsledky výzkumu totiž ukázaly markantní posun ve znalostech žáků v rámci politologie. Díky výuce byli žáci většinou schopni správně zodpovědět

jednotlivé vědomostní otázky uvedené ve druhém dotazníku. Největší posun byl zaznamenán v otázce zabývající se délkou volebního období prezidenta České republiky.

Způsob, jakým byly žákům zprostředkovávány informace, se opíral o přímé zapojení žáků do výuky. Po celou dobu jsme komunikovali a diskutovali o jednotlivých tématech. Pro žáky pak bylo snazší zapamatovat si probíranou látku. Co se týče samotné látky, informace obsažené v prezentacích byly jasné a velice stručné. Výukový blok byl rozložen pouze do tří vyučovacích hodin, a tak bylo ve výuce obsaženo pouze to nejdůležitější. Jak již bylo zmíněno, myslím si, že pokud by na samotnou výuku bylo více času, mohla by být z vědomostního hlediska rozsáhlejší. Zároveň by bylo dobré, kdyby byla výuka realizována v několika různých třídách. Výzkumný soubor by byl větší a bylo by možné porovnávat výsledky jednotlivých tříd.

16 ZÁVĚR

Diplomová práce se věnuje využití výukových metod v hodinách základů společenských věd. Cílem práce bylo přiblížit výukové metody, které by byly vhodné pro výuku politologie. Východiskem bylo vytvoření výukového programu s využitím různých metod výuky a jeho následné ověření. Výuka se opírala o cíle zmíněné v Rámcových vzdělávacích programech a částečně zasahovala také do vybraných klíčových kompetencí a průřezových témat.

Teoretickou část práce tvoří několik kapitol, které charakterizují základní informace o dané problematice. Zasazují téma politologie do širšího kontextu, představují východiska a možná úskalí výuky tohoto tématu v rámci předmětů výchova k občanství a základy společenských věd, respektive občanského a společenskovedního základu. Zaměřuje se na rozdělení metod výuky, některé vybrané výukové metody a jejich stručnou charakteristiku.

Praktická část pak popisuje uskutečněný akční výzkum, který představuje výukový blok zaměřený na téma volby a volební systém v České republice. Výukový program byl vytvořen za pomoci vybraných metod výuky s cílem zjistit vhodnost jejich využití, možný vliv na postoje k politickému dění a upevnění znalostí v oblasti politologie. Podle výsledků dotazníkového šetření nebyla zaznamenána změna v postojích žáků k politickému dění. Ale je patrné, že výukový blok měl pozitivní vliv na získání a upevnění znalostí z oblasti politologie. V prvním dotazníku nebyly vědomosti žáků na příliš vysoké úrovni. Po absolvování výukového bloku a vyplnění druhého (kontrolního) dotazníku byl zaznamenán velký posun ve znalostech týkajících se tématu voleb. Žáci byli v naprosté většině schopni definovat volby, rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem, délku volebních období a jednotlivé úrovně voleb.

Zpětná vazba ze strany žáků pak vyzdvihuje využití různých metod výuky. Díky tomu, že výuka probíhala s využitím diskusních metod a důrazem na střídání jednotlivých aktivit, žáci si znalosti upevňovali lépe. Nejvíce je zaujali didaktické aktivity „Volby“ a „Ideální strana“, které vycházely z metody hraní rolí. Tyto aktivity umožnily žákům vyzkoušet si, jak volby fungují a pomohly jim uvědomit si, proč jsou volby důležité a na základě čeho

by oni sami při volbách rozhodovali. Rozvíjely kritické myšlení a jejich schopnost komunikovat a pracovat jak samostatně, tak ve skupinách. Žáci se po celou dobu přímo zapojovali do výuky a snažili se vyjadřovat k jednotlivým tématům. Reflexe ze strany uvádějícího vyučujícího taktéž pozitivně hodnotí průběh jednotlivých hodin a různorodost metod využitých v hodinách. Podle jeho hodnocení by bylo možné nalézt ve výukovém programu inspiraci pro výuku tématu voleb.

17 ZDROJE

ACTIVE CITIZENS. *Metodika programu pro 2. stupeň základních škol*. Praha: Člověk v tísni, 2019. ISBN 978-80-7591-024-0.

BRUNCLÍK, M. a kol. *Výchova k občanství: materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia*. Praha: CEVRO, 2018. ISBN: 978-80-86816-11-1

ARBUÉS, E. *Civic Education in Europe: Pedagogic Challenge versus Social Reality*. *Sociology Mind*, 2014. DOI: 10.4236/sm.2014.43023.

Dear young people, "Don't Vote" - YouTube. YouTube [online], 2022 Google LLC [cit. 28.02.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=t0e9guhV35o>

DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. a kol. *Úvod do politologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4.

VOLBY. *Úvodní strana – volby, Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/druhy-voleb.aspx>

European Commission. *Citizenship Education at School in Europe*. EACEA/ Eurydice, 2017. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/citizenship-education-school-europe-%E2%80%93-2017_en

ICCS. *Mezinárodní studie občanské výchovy*. MŠMT, 2010. [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vysledky-mezinarodniho-vyzkumu-iccs-obcanska-vychova>

JSNS. *Závěrečná zpráva z dotazníkového šetření na středních školách*. JSNS, 2020. [online]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/pruzkumy-a-setreni>

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

KASÍKOVÁ, H., *Kooperativní učení, Kooperativní škola*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0983-6

KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R., *Vyučování jako dialog*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1541-4

KOTRBA, T., LACINA, L. *Aktivizační metody ve výuce. Příručka moderního pedagoga*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2015. ISBN 978-80-7485-043-1.

KOTRBA, T., LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-12-1.

LINEK L., *Účast ve sněmovních volbách: poznatky, měření a obtíže s předpovědí*. [online]. SOÚ AV ČR, 2017. Dostupné z: https://simar.cz/assets/media/files/assets/uploads/01_Linek_Ucast_ve_snemovnich_v_olbach_1.pdf

MAŇÁK, J., ŠVEC, V., *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MEDIAN, s.r.o., *Volební model – srpen 2019 až prosinec 2019*. [online]. Dostupné z: <http://showme.median.cz/snemovni-volby/#/model>

OECD, "One in four young people in OECD not at all interested in politics: Share of people reporting to be not at all interested in politics, by age group, around 2012-14". Paris: OECD Publishing, 2016. Dostupné z: https://doi.org/10.1787/soc_glance-2016-graph97-en.

PETTY, G., *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

Revize RVP ZV. *Revize ICT RVP v ZV*. Praha: Národní pedagogický institut v České republice, 2021. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/prehled-redukci-v-rvp-zv>

RVP ZV. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

RVP G. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2007. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

RVP G. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

STUHLÍKOVÁ, I., JANÍK T. a kol. *Oborové didaktiky: vývoj, stav, perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7769-0

ŠEREK, J., PETROVIČOVÁ, Z., PORUBANOVÁ-NORQUIST, M. *Mladí a nevšední*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6055-5.

ŠVP GYOA. *Školní vzdělávací program: Čtyřleté všeobecné studium a osmileté všeobecné studium*. Pelhřimov: GYOA, 2017. Dostupné z: <https://www.gyoa.cz/skola/dokumenty/gymnazium/>

Volby.cz. *Český statistický úřad, ČSU. Volby.cz – Český statistický úřad, ČSU* [online]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>

International IDEA. *Voter Turnout Database*. International IDEA [online]. Dostupné z: <https://www.idea.int/data-tools/data/voter-turnout>

ZAJÍC, J. ed. *Bez růžových brýlí: naše mládež očima výzkumů a náš svět i život v něm očima mládeže*. Praha, 2014.

ZORMANOVÁ, L., *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

PŘÍLOHY

Příloha 1.

Dotazník I.

Postoje k politice – Vyberte jednu z nabízených možností

- 1) Zajímáte se o politickou situaci v České republice?
a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
- 2) Sledujete politické dění ve světě?
a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
- 3) Myslíte si, že se budete aktivně účastnit voleb?
a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne

Vědomostní otázky z politologie

- 1) Popište rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem.
- 2) Kdo byl prvním prezidentem ČR?
- 3) Na jak dlouho je volen prezident ČR? – Vyberte jednu z možností.
a) 3 roky b) 4 roky c) 5 let d) 6 let
- 4) Jakým způsobem byl volen prezident do roku 2013?
- 5) Jakým způsobem je prezident volen teď?

6) Zakroužkujte správnou odpověď.

Do Poslanecké sněhovny se volí většinovým/ poměrným volebním systémem.
Poslanci jsou voleni každé dva / tři / čtyři roky.

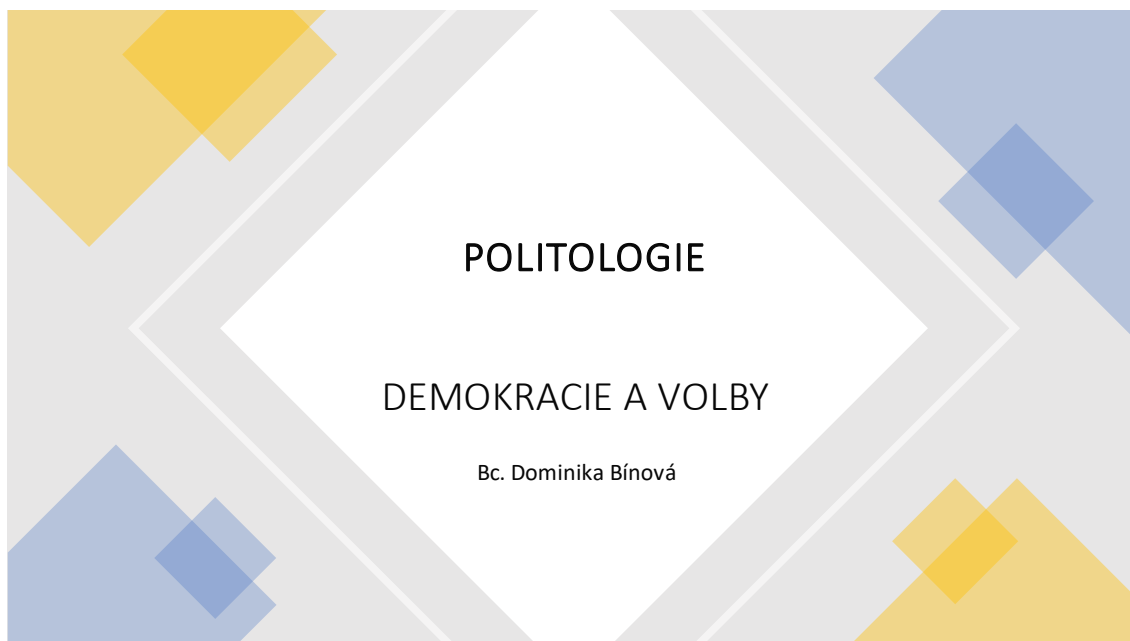
7) Zakroužkujte správnou odpověď.

Volby do Senátu se konají každé dva / tři / čtyři roky, přičemž se vždy volí polovina/
třetina/ čtvrtina všech senátorů. Do Senátu se volí většinovým/ poměrným volebním
systémem

Příloha 2.

Prezentace – Demokracie a volby

1.

2.

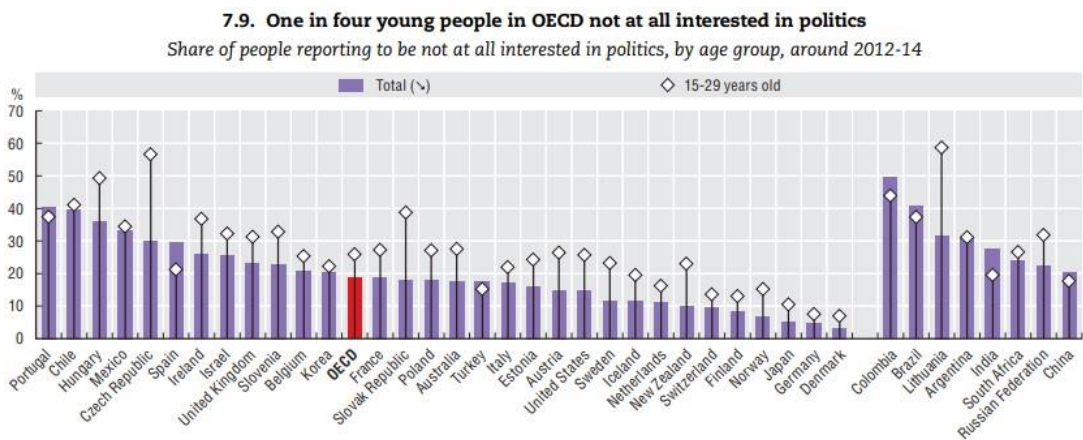
3.

4.

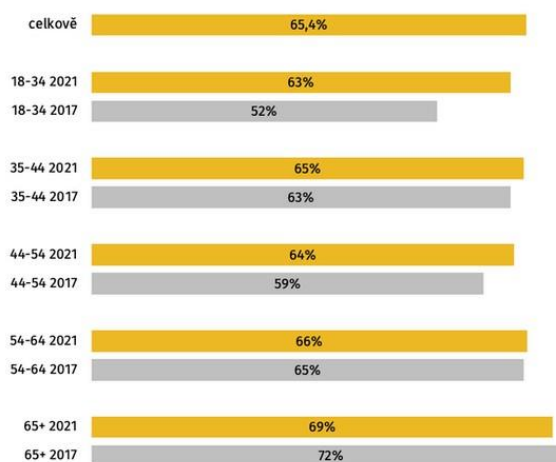
Zdroj: OECD (2016), "One in four young people in OECD not at all interested in politics: Share of people reporting to be not at all interested in politics, by age group, around 2012-14", in *Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris. Dostupné z: https://doi.org/10.1787/soc_glance2016-graph97-en

(Ne)zájem o politiku

5.

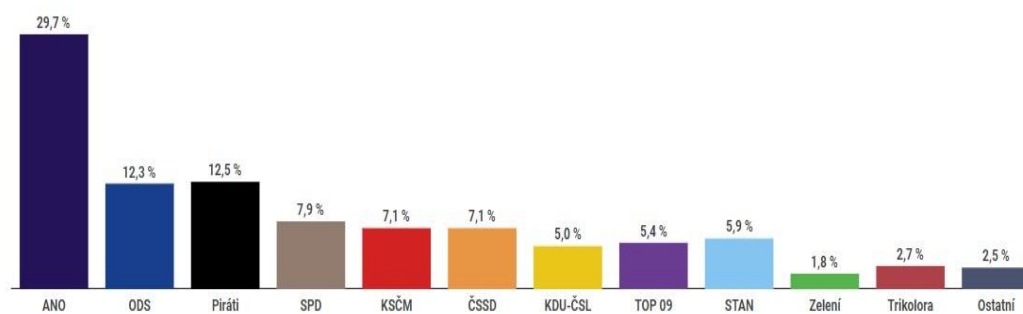
Volební účast v roce 2021

Zdroj: První povolební analýza: Jak volili skupiny voličů? A jak se přelávaly hlasy během roku?. PAQ Research. 2021., Daniel Prokop [online]. Dostupné z: https://www.paqresearch.cz/post/analýza_volby_2021

6.

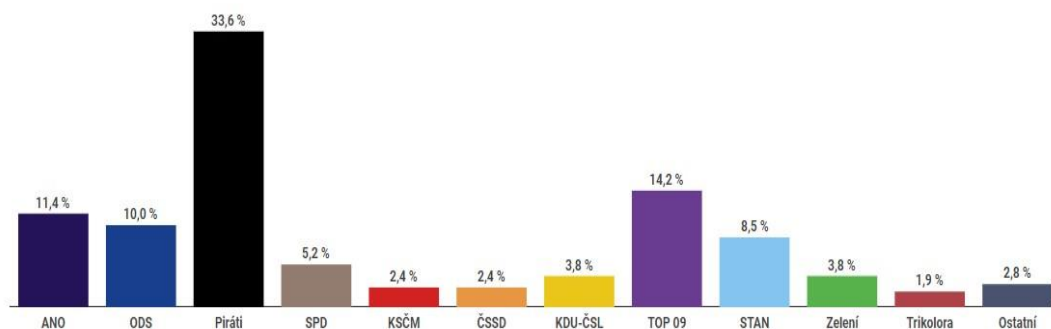
Volební model (všichni voliči)

MEDIAN, s.r.o., Volební model – srpen 2019 až prosinec 2019. [online]. Dostupné z: <http://showme.median.cz/snemovni-volby/#/model>

7.

Volební model (18-24 let)

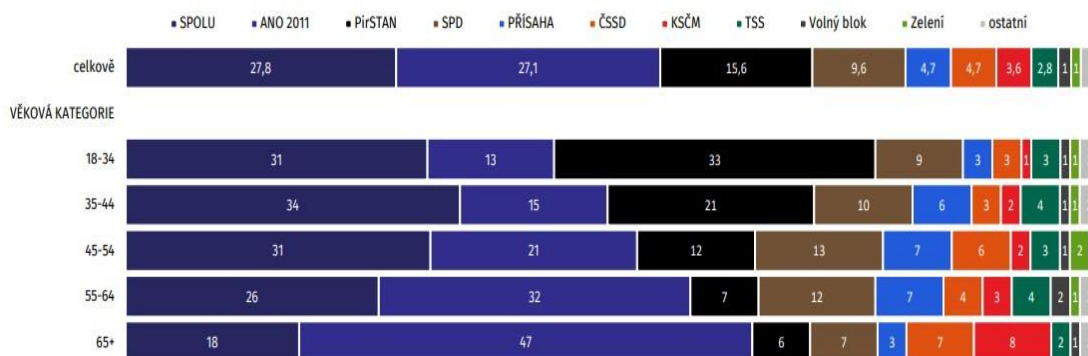

MEDIAN, s.r.o., *Volební model – srpen 2019 až prosinec 2019*. [online]. Dostupné z: <http://showme.median.cz/snemovni-volby/#/model>

8.

Zdroj: První povolební analýza: Jak volili skupiny voličů? A jak se přelévaly hlasy během roku?. *PAQ Research. 2021., Daniel Prokop* [online]. Dostupné z: https://www.paqresearch.cz/post/analiza_volby_2021

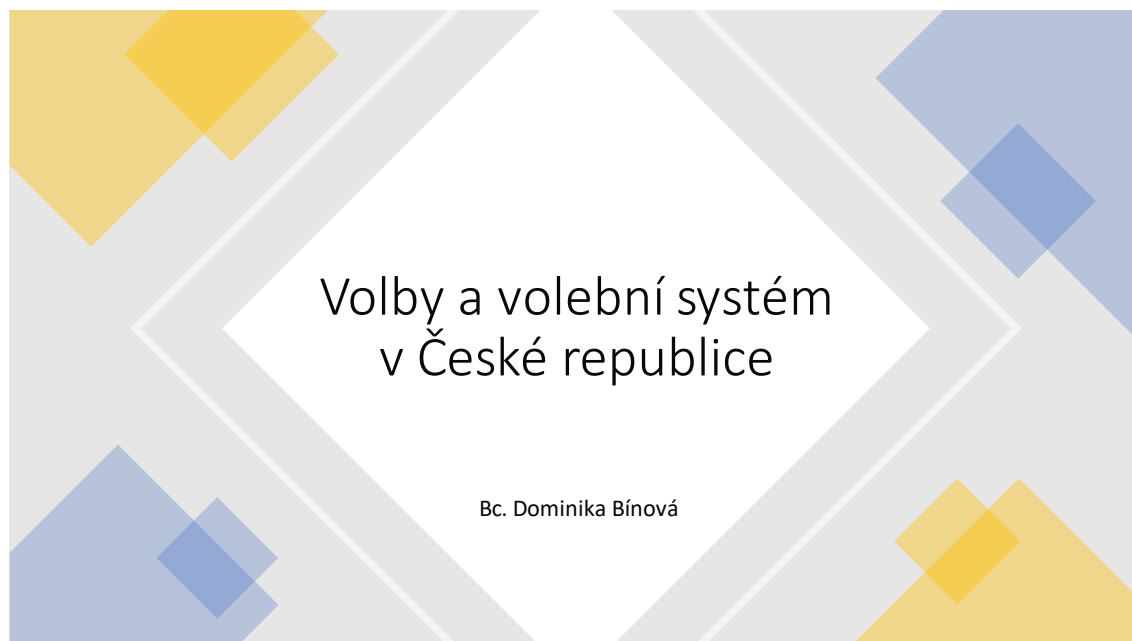
Volby do PS (2021)

Příloha 3.

Prezentace – volby a volební systém

1.

2.

Volby

- demokratický způsob výběru kandidátů
- Charakteristika voleb:
 - Všeobecné
 - Rovné
 - Tajné

3.

A hand putting a ballot into a ballot box. The ballot box is white and has a red flag on top. The hand is holding a red envelope. The ballot box has a small picture of the Czech coat of arms on it.

Volební právo v České republice

- Aktivní
 - Právo volit
 - Od 18 let
- Pasivní
 - Právo být zvolen
 - Od 18 let
 - Od 21 let
 - Od 40 let

4.

Úrovně voleb

- Parlamentní
 - Poslanecká sněmovna
 - Senát
- Prezidentské
- Komunální
 - Zastupitelstva
- Volby do EU
 - Evropský parlament

5.

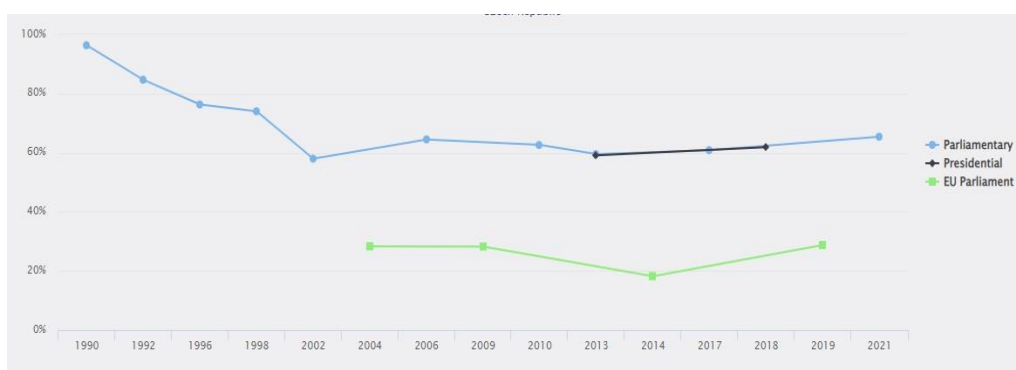

Volby na jednotlivých úrovních

- Volby do PS
 - 200 poslanců
 - Voleni na 4 roky
- Volby do senátu
 - 81 senátorů
 - Voleni na 6 let
 - každé dva roky se mění 1/3 senátorů
- Prezidentské volby
 - Volen na 5 let

6.

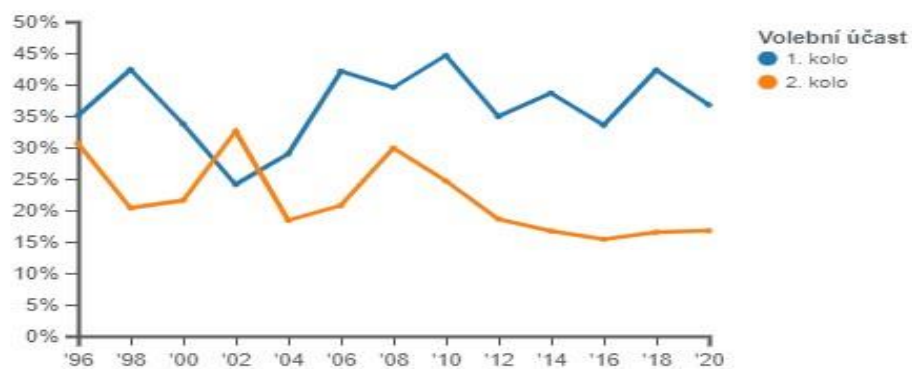
Volební účast v ČR

Voter Turnout Database, International IDEA [online]. Dostupné: <https://www.idea.int/data-tools/data/voteturnout>

7.

Volební účast – senát

Volby.cz – Český statistický úřad, ČSU. Volby.cz – Český statistický úřad ČSU [online]. Dostupné: <https://www.volby.cz/>

8.

Většinový volební systém

- „vítěz bere vše“
- Volba konkrétního kandidáta
 - Vítězí ten, který získá nejvíce hlasů
- Obvykle dvoukolový
 - pokud získá kandidát již v 1. kole 50 % hlasů, druhé kolo se nekoná
- Snadné hlasování a vyhodnocování
- Prezidentské volby, volby do Senátu

9.

Poměrný volební systém

- = proporční
- Volba politických stran
- Spravedlivější než většinový
 - i malé strany mají šanci
 - aby se strana dostala do Parlamentu, potřebuje minimálně 5 % hlasů
 - Strany se mohou spojit do koalice -> potřebují více hlasů
- Volba do Poslanecké sněmovny

Příloha 4.

Dotazník II.

Postoje k politice – Vyberte jednu z nabízených možností

- 4) Zajímáte se o politickou situaci v České republice?
b) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
- 5) Sledujete politické dění ve světě?
b) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
- 6) Myslíte si, že se budete aktivně účastnit voleb?
b) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne

Vědomostní otázky z politologie

1) Popište rozdíl mezi aktivním a pasivním volebním právem.

2) Kdo byl prvním prezidentem ČR?

3) Na jak dlouho je volen prezident ČR? – Vyberte jednu z možností.

b) 3 roky

b) 4 roky

c) 5 let

d) 6 let

4) Jakým způsobem byl volen prezident do roku 2013?

5) Jakým způsobem je prezident volen teď?

6) **Zakroužkujte správnou odpověď.**

Do Poslanecké směnovny se volí většinovým/ poměrným volebním systémem.
Poslanci jsou voleni každé dva / tři / čtyři roky.

7) **Zakroužkujte správnou odpověď.**

Volby do Senátu se konají každé dva / tři / čtyři roky, přičemž se vždy volí polovina/
třetina/ čtvrtina všech senátorů. Do Senátu se volí většinovým/ poměrným volebním
systémem

Otázky k výuce:

1) Jaká aktivita Vás nejvíce zaujala? Proč?

2) Co se Vám na hodinách líbilo?

3) Co byste na nich změnili?

Volba prezidenta

- 1) Jste spokojeni s výsledkem voleb?
 - a) ano
 - b) ne
- 2) Co se Vám na kandidátech líbilo/nelíbilo?
- 3) Jaký názor Vás nejvíce zaujal? (Svou odpověď zdůvodněte.)
- 4) Bylo těžké rozhodnout se?